

81

Bocasa

STUDII TEOLOGICE

1-2

REVISTA INSTITUTELOR TEOLOGICE
DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ

SERIA II-a ANUL XVIII Nr. 1—2
IANUARIE—FEBRUARIE 1966

STUDII TEOLOGICE

REVISTA INSTITUTELOR TEOLOGICE UNIVERSITARE
DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXA
INTR. PATRIARHIEI Nr. 9, RAIONUL N. BALCESCU, BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE:

P. F. JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

MEMBRI:

P. C. Diac. N. I. NICOLAESCU, Rectorul Institutului
Teologic de grad Universitar din București

P. C. Pr. SOFRON VLAD, Rectorul Institutului Teologic
de grad Universitar din Sibiu

P. C. Pr. IOAN G. COMAN, Profesor la Institutul Teologic
de grad Universitar din București

P. C. Pr. GRIGORIE T. MARCU, Profesor la Institutul
Teologic de grad Universitar din Sibiu

REDACTOR RESPONSABIL:

P. C. Pr. I. GAGIU, Directorul Administrației Patriarhale

COLABORATORI

Înalt Prea Sfințitii Mitropoliți și Prea Sfințitii Episcopi;
Prea Cucernicii Preambulatori Profesori de la Institutele Teologice
Universitare, candidații la titlul de magistru și doctor în teo-
logie, studenții Institutelor Teologice și Prea Cucernicii Preambulatori.

STUDII TEOLOGICE

REVISTA INSTITUTELOR
TEOLOGICE DIN
PATRIARHIA ROMÂNĂ

C U P R I N S U L

REDACTIA, Omagiu Prea Fericitului
Patriarh Justinian la împlinirea
vîrstei de 65 ani III—XII

Conferențiar univ. NICOLAE LUNGU,
Pr. Prof. univ. ENE BRANIȘTE,
Prof. onorar CHIRIL POPESCU,
Cîntările din slujba Sfintelor Paști 1

Pr. Magistrand GHEORGHE A. NI-
COLAE, Țeluri morale în predicile
despre pocăință ale Sfîntului Ioan
Gură de Aur 91

NOTE BIBLIOGRAFICE

Pr. ATH. NEGOIȚĂ, STELIAN I. MA-
RINESCU, Aug. B., AL. A. B. 100

EDITURA INSTITUTULUI
BIBLIC ȘI DE MISIUNE
ORTODOXĂ

SERIA II, ANUL XVIII
Nr. 1—2, IAN.—FEBR. 1966

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinte : P. F. *JUSTINIAN*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Membri : P. C. *Diac. N. I. NICOLAESCU*, rectorul Institutului Teologic de grad universitar din București ; P. C. Pr. *SOFRON VLAD*, rectorul Institutului Teologic de grad universitar din Sibiu ; P. C. Pr. *IOAN G. COMAN*, profesor la Institutul Teologic de grad universitar din București ; P. C. Pr. *GRIGORIE T. MARCU*, profesor la Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu.

Redactor responsabil : P. C. Pr. *IOAN G. GAGIU*, directorul Administrației Patriarhale.

O M A G I U

PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN LA ÎMPLINIREA VÎRSTEI DE 65 ANI

La 22 februarie 1966, Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh Justinian a împlinit șaiszeci și cinci de ani. Această aniversare ne-a unit din nou cugetul și simțirea în jurul scaunului patriarhal și ne-a dat prilejul să ne înnoim prețuirea, dragostea, recunoștința și devotamentul față de Arhipăstorul care, de la 6 iunie 1948, cu adincă înțelepciune, conduce spre culmi, din împlinire în împlinire, activitatea Sfintei noastre Biserici.

Aniversarea zilei de naștere și a altor momente deosebite din viața Prea Fericitului Sale este expresia firească a solidarității de nezdăncinat dintre ierarhia, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române și a omagiului lor sincer față de păstorul care, întruchipînd în persoana și opera sa, în modul cel mai fericit, alesele însușiri ale marilor noștri vlădici de odinioară, a știut să polarizeze în jurul său toate năzuințele de mai bine și energiile spirituale ale preoțimii și credincioșilor, pentru ca, prin rugăciunile și efortul tuturor, să strălucească mai curat evlavia noastră ortodoxă și să răsune mai convingător, din fața sfintelor altare, mesajul creștin de pace, dreptate, frăție, într-ajutorare și dragoste între oameni și popoare.

Ne sînt bine cunoscute tuturor, din paginile revistelor bisericesti editate de Patrarhia Română și de centrele mitropolitane din București, Iași, Sibiu, Craiova și Timișoara, ca și din contactul direct cu viața bisericască, bogatele realizări misionare, pastorale și gospodărești înscrise pe răbojul istoriei noastre bisericesti în luminoșii ani de arhipăstorire ai Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Justinian.

Aceste multiple realizări, la care se adaugă grija continuă pentru buna desjășurare a activității pastorale a preoțimii, pentru sporirea evlaviei credincioșilor laici și pentru dezvoltarea studiilor teologice, nu ne sînt însă cunoscute doar din reviste și din contactul cu viața bisericască. Le cunoaștem cu toții din experiență personală, deoarece Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh a știut și a reușit să ne strîngă pe toți în jurul crezului de mai bine ce-l animă. Le cunoaștem din participarea noastră directă și personală la înfăptuirea lor și din folosul ce rezultă, pentru întreaga Biserică și pentru fiecare din unitățile și fiii ei, de pe urma lor. Le cunoaștem și le prețuim, pentru valoarea lor autentic creștină și pentru

bogatele lor foloase, fie ca slujitori ai altarului sau ca dascăli și ucenici în instituțiile de învățămînt teologic, fie ca simpli credincioși în ogorul vieții parohiale și mînăstirești.

Intr-adevăr, datorită înțeleptelor inițiative și rivnei mistuitoare pentru unitatea, întărirea și propășirea Bisericii strămoșești și pentru triumful deplin al marilor idealuri creștine de dreptate socială, pace, libertate, progres și dragoste frățească între oameni și popoare; grație bunelor îndrumări pastorale și misionare date la vreme preoțimii noastre și ca urmare a exemplului viu și a strădaniilor fără preget ale Prea Fericitului nostru Arhipăstor, aproape că nu a existat efort colectiv spre mai bine, în ultimii optsprezece ani, îndeosebi în viața satelor noastre, în care să nu se fi făcut simțită și contribuția entuziastă a preoțimii ortodoxe, sau din care să fi lipsit aportul prețios și plin de elan al fiilor Bisericii Ortodoxe Române.

Și nici nu s-ar putea să fie altfel. În creștinism, și îndeosebi în Ortodoxie, toate actele morale izvorăsc din postulatele credinței, faptele cele bune fiind condiția, reflexul și corolarul credinței în Dumnezeu și ale dorinței de mîntuire. Credința în Dumnezeu este moartă și nefolositoare, cînd nu este însoțită de acte concrete de dragoste frățească față de semenii noștri. Atotputernicul Dumnezeu, Care este bun, drept și sfînt și Care ni s-a descoperit ca izvor al vieții, luminii și iubirii, este cinstit cum se cuvine numai de credincioșii care slujesc viața, adevărul și dragostea și care se străduiesc să se asemene cu El prin bunătate, dreptate și sfințenie. Izvorul virtuților creștine se află deci în cunoașterea și în împlinirea voinței lui Dumnezeu, Care ni s-a descoperit atît prin revelația naturală — care, ca o carte mereu deschisă, stă la îndemîna tuturor oamenilor, arătîndu-le veșnica putere și înțelepciune a Creatorului a toate și îndemnîndu-i la săvîrșirea binelui moral —, cît și prin Revelația supranaturală, care ne stă la îndemîna în Sfînta Scriptură și în Sfînta Tradiție.

Pentru aceasta, o adevărată slujire pastorală a membrilor ierarhiei bisericești și cultivarea evlaviei între credincioși pot fi obținute numai prin contactul neîntrerupt cu studiul izvoarelor credinței și printr-o bună propovăduire a cuvîntului lui Dumnezeu. Experiența arată că acolo unde lipsește cunoașterea temeinică a Sfîntei Scripturi și a Sfîntei Tradiții, religiozitatea nu poate depăși stadiul superstiției, iar rivna misionară degenează repede în sectarism fanatic și în obscurantism religios. Orice slujitor al altarului are deci îndatorirea de a cunoaște și de a adînci continuu, în cugetul lui, bazele revelaționale ale credinței și a activității sale, ca unul ce este chemat să conducă și pe alții la mîntuire. Pregătirea intelec-

tuală a preotului trebuie să îmbrățișeze astfel nu numai teologia, ci și cunoașterea lumii în care este chemat să predice Evanghelia, să administreze Sfintele Taine și să conducă pe credincioși spre mântuire.

Dintr-o asemenea temeinică convingere și adincă experiență a purces, în toamna anului 1948, inițiativa Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Justinian și hotărîrea Sfîntului Sinod de a readuce învățămîntul teologic sub nemijlocita îndrumare, supraveghere și oblăduire a Bisericii; de a organiza pe lîngă Institutele teologice de grad universitar din București și Sibiu, cursurile speciale de îndrumare pastorală, misionară și socială a preoțimii; de a înființa conferințele trimestriale protopopești destinate orientării clerului în problemele de actualitate din viața Bisericii și a îndrumării lor în soluționarea problemelor curente de pastorație și de administrație parohială; de a stimula, îndruma și sprijini cercetările teologice în rîndul cadrelor didactice ale școlilor bisericești, în rîndul tineretului teologic cu studii superioare și în rîndurile preoțimii; de a pune la dispoziția tuturor parohiilor și mînaștirilor, pe lîngă alte instrumente de cultură și informație, trei publicații periodice centrale: Biserica Ortodoxă Română — buletin oficial al Sfintei Patriarhii; Ortodoxia — revistă pentru dezbaterile problemelor interconfesionale — și Studii Teologice — revistă destinată adîncirii temelor de doctrină și viață creștină pe temeiul Sfintei Scripturi și al Sfintei Tradiții, cele două izvoare ale Revelației divine supranaturale.

În toate aceste inițiative și înfăptuiri, s-a pornit de la afirmarea teoretică și practică a adevărului biblic și patristic că Iisus Hristos n-a întemeiat Biserica pentru a izola pe creștini de lumea înconjurătoare și de problemele care frămîntă societatea din care fac parte, ci pentru a oferi societății amenești aluatul spiritual care s-o dospească la căldura binefăcătoare a iubirii lui Dumnezeu pentru neamul omenesc și să facă a crește între oameni, ca într-o bună frămîntătură, roadele împărăției lui Dumnezeu, adică dragostea, dreptatea, pacea și bucuria în Duhul Sfînt (Rom. XIV, 17—19). La baza acestor înțelepte inițiative și hotărîtoare realizări stă convingerea ortodoxă că credința în Iisus Hristos este incompletă, deformată și inutilă, atîta vreme cît creștinul, cleric sau laic, nu se recunoște obligat înaintea Părintelui ceresc, în care crede și spre care tinde, de a realiza în viața sa și de a înmulți între oameni virtuțile sociale recomandate de Domnul în Sfînta Evanghelie și așezate de Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți la temelii vieții creștine: pacea, dreptatea, libertatea, egalitatea, frățietatea, blîndețea, sinceritatea, dragostea, într-ajutorarea.

Edificatoare sînt, în acest sens, cuvintele adresate de Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh Justinian, în diferite prilejuri, preoțimii și teolo-

gilor noștri: «Am atras totdeauna atenția preoților să nu se limiteze numai la îndeplinirea îndatoririlor lor sacramentale, ci să fie alături de năzuințele și de nevoile păstoriților lor. Așa se face că am stăruit atîta asupra activității legate de lupta pentru apărarea păcii, pe care preoțimea noastră a sprijinit-o cu o rîvnă vrednică de toată lauda. Am sfătuit neîncetat pe preoți și pe teologi ca, cercetînd Sfînta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți, să scoată dintr-însese tot ceea ce ne îndeamnă la strădanie pentru îmbunătățirea vieții semenilor noștri» (Apostolat Social, *vol. VIII, p. 43*). «Preoțimea noastră și-a îndeplinit cu zel și cu devotament sacra ei misiune, dovedind pe zi ce trece că este mai conștientă de faptul că învățătura creștină nu este și nu poate fi desprinsă de viață; că mesajul Evangheliei lui Hristos nu cheamă la izolare de lume și de problemele ei, ci la trăirea intensă și la slujirea tuturor dreptelor năzuințe ale omenirii pentru dreptate, pentru un trai mai bun, pentru pace și colaborare frățească între toți oamenii și toate popoarele... De aceea preoții noștri nu au precupețit nici un efort în participarea lor la acțiunea nobilă și sfîntă pe care o desfășoară toate popoarele de pe pămînt, cu scopul de a înfăptui visul cel mai de preț al omenirii: triumful deplin și definitiv al păcii în lume. Angajarea sinceră și entuziastă a preoților și credincioșilor noștri în marele front al luptătorilor pentru pace a pornit din sentimentul lor de cald patriotism, dar și din porunca divină a slujirii «păcii pe pămînt și bunevoiri între oameni», din datoria ce revine oricărui creștin de a îndeplini testametul de pace pe care ni l-a lăsat Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos» (*vol. VIII, p. 25*).

Prin aceste înfăptuiri — toate inițiate, conduse și susținute cu priecere și rîvnă de Prea Fericitul nostru Arhipăstor Justinian —, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a reușit să lege organic teologia ortodoxă cu viața practică din parohii, strădaniile membrilor săi cu acelea ale preoțimii, activitatea preotului cu năzuințele credincioșilor pe care-i păstorește. Prin aceste mijloace și în numele unor asemenea adevăruri dogmatice, viața Bisericii și activitatea clerului nostru au fost plasate mai adînc pe făgașul ce le-a fost trasat de însuși Mîntuitorul, adică pe un plan esențial religios și autentic ortodox. Fără a aduce vreo schimbare în doctrina, structura sau menirea Bisericii noastre, acțiunea aceasta a prezentat găsirea și adoptarea celor mai potrivite mijloace pentru ca Biserica să-și poată îndeplini cu succes rolul ce-i revine în lume: împăcarea omului cu Dumnezeu, cu semenii și cu sine însuși, Biserica fiind instrumentul de care se servește Părintele ceresc pentru întemeierea împărăției sale pe pămînt și pentru mîntuirea credincioșilor. Pe această cale, fiecare slujitor și inchi-

nător ortodox a fost chemat să-și pună viața și activitatea, mai mult decât pînă atunci, în conformitate cu voia lui Dumnezeu, Părintele întregului neam omenesc, cu străvechile tradiții ale Ortodoxiei și cu adevărata menire a Bisericii noastre în mijlocul credincioșilor.

Este știut că, la început, au existat și unele neîncredere față de programul «Apostolatului social» pe care Arhipăstorul nostru îl practicase dintotdeauna și la care ne-a chemat pe toți, din ziua cînd a fost rînduit de Dumnezeu, prin votul colegiului electoral, să urce în scaunul binemeritat de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Neîncrederea nu venea din rîndul adevăraților creștini, ci din partea acelor conducători bisericești și teologi din Occident, care se străduiau să izoleze pe credincioși de lupta pentru dreptate socială și pace și să justifice încercarea acelor care voiesc să arunce omenirea într-un nou război mondial. Dar adevărul este mai tare decât minciuna, așa cum lumina este mai tare decât întunericul și viața mai puternică decât moartea. De aceea, orice suspiciune și ezitare s-au spulberat de la sine, cînd teologii de bunăcredință și conducătorii bisericești devotați misiunii lor și-au dat seama că inițiativele și înfăptuirile Prea Fericitului Patriarh Justinian izvorau din cea mai mare credincioșie și ascultare față de voia lui Dumnezeu, față de poruncile Bisericii, față de misiunea încredințată de Mîntuitorul Sfinților Săi Apostoli și Ucenici și urmașilor acestora.

Intr-adevăr, încă din primele studii și articole publicate după 6 iunie 1948 în revistele noastre bisericești; din programa analitică și din spiritul cursurilor de îndrumare pastorală, misionară și socială a clerului; din conținutul și scopul îndrumărilor date preoțimii și credincioșilor, de la centrul eparhial, mitropolitan și patriarhal din București; din analiza activității practice desfășurate în parohii de preoții tineri formați în Seminarii și Institutele teologice și de absolvenții mai vîrstnici ai cursurilor de îndrumare; din conținutul conferințelor periodice protopopești și din natura contribuției clerului la buna desfășurare a acțiunilor de interes obștesc, ca și din manifestările oficiale ale Bisericii Ortodoxe Române pe plan interortodox, ecumenic sau general uman, toți s-au convins — în măsura în care sînt oameni de bunăcredință — că ceea ce se cerea înnoit în viața Bisericii noastre după cel de-al doilea război mondial nu privea visteria ei de dogme, tradiții și rînduiri sacre, ci doar îndrumarea preoțimii în a înțelege și sluji eforturile tuturor oamenilor cinstiți pe calea ce duce la pace, dreptate și progres.

După cum se știe, anii următori celui de-al doilea război mondial au intrat în istoria noastră națională ca începutul unei epoci de construire a

unei societăți noi, îndreptată spre dreptate, pace și progres. Dintr-o dată, gândirea creștină a putut să iasă din turnul ei de fildeș și să-și spună cuvântul în legătură cu marile probleme ale vremii.

Pentru a descifra cum se cuvine semnele vremii și a înțelege raportul lor cu planul lui Dumnezeu în legătură cu lumea pe care a creat-o și pe care o cheamă la mântuire prin Iisus Hristos, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a îndrumat slujitorii altarelor și teologii la o mai adâncă cercetare a izvoarelor credinței creștine, la o mai bună orientare, la o mai largă perspectivă de gândire, la o mai strânsă legătură atât între ei cât și cu credincioșii, la afirmarea atașamentului lor față de poporul în mijlocul căruia își desfășoară activitatea, față de năzuințele credincioșilor care o alcătuiesc, față de cauza cea mare a păcii și cooperării internaționale, de care au trebuință toți oamenii, toate instituțiile, toate popoarele lumii.

Votul din 6 mai 1948 al colegiului electoral pentru completarea scaunului arhipăstoresc din București dăduse astfel Bisericii pe conducătorul dorit de toți. Încă de pe vremea când era preot de enorie și profesor de Seminar teologic, Arhipăstorul nostru și-a dat seama că menirea Bisericii lui Hristos în lume nu este aceea de a apăra averile, de a da gir religios privilegiilor, ci aceea de a ajuta pe oameni să-și dirijeze viața spre eternitate și să-și așeze relațiile dintre ei pe temelia dumnezeiască a păcii, a dreptății și a dragostei frățești, ca unii ce sînt fii ai aceluiasi Părinte ceresc și deopotrivă chemați la mântuire și desăvîșire. De aceea, toate gândurile, vorbele și faptele Arhipăstorului nostru, în cei peste patruzeci de ani de sacerdoțiu, oglîndesc convingerea neșrămutată că apostolatul creștin nu poate fi deplin fără slujirea plină de abnegație a binelui obștesc și a păcii, această slujire constituind însăși epifania dragostei divine, după porunca și pilda lui Hristos, care din iubire pentru neamul omenesc și pentru împăcarea tuturor și-a vărsat sîngele pe Cruce.

«S-a afirmat deseori — spunea Prea Fericirea Sa către preoțimea Capitalei — că eu am coborît teologia din turnul de fildeș al unor preocupări abstracte și am ancorat-o în viață, în realitățile sociale, chemînd pe dascălii de teologie și pe slujitorii sfintelor noastre altare să adîncească latura socială a mesajului evanghelic. Nu voi tăgădui faptul că m-a stăpînit totdeauna un astfel de gînd, dar nu-mi voi face din aceasta un merit, deoarece începător în această privință este Mîntuitorul Hristos însuși, sînt Sfinții Săi Apostoli și Ucenici, sînt Sfinții Părinți ai Bisericii. Preocuparea pentru om, pentru destinul său pămîntean și suprapămîntean, pentru nevoile sale prezente și pentru rosturile sale dincolo de timp, toate acestea nu sînt noutăți pentru teologia creștină, ci probleme vechi de două milenii, a căror

dreaptă rezolvare a întârziat însă prea mult. Chemarea mea pentru adîncirea laturii sociale a mesajului evanghelic și pentru întruparea lui în viața noastră de toate zilele trebuie considerată prin urmare nu ca o noutate teologică, ci ca o dezgropare a unor comori străvechi, uitate între scoarțele Sfintei Scripturi și în ogorul Sfintei Tradiții. Actualizarea acestor preocupări a fost și o necesitate a vremii, Niciodată ca în ultimele decenii, slujitorii Bisericii creștine n-au fost confrunțați de probleme așa de vitale, care să pună în cumpănă însăși valoarea învățăturilor evanghelice pentru organizarea unui mod de existență umană întemeiat pe pricipiul egalei îndreptățiri a tuturor oamenilor la bunăstare și fericire» (vol. VIII, p. 56--57).

Altă dată, adresîndu-se uneia dintre seriile de preoți convocați la cursurile de îndrumare pastorală, misionară și socială, Prea Fericirea Sa spunea între altele: «Am luat parte la aproape toate deschiderile de cursuri de îndrumare a preoțimii, nu numai pentru ca să împărtășesc cursiștilor gîndurile, dorințele și sfaturile mele, ci ca să folosesc prilejul de a saluta, prin ei, toată preoțimea Bisericii Ortodoxe Române, care păstrează nestinsă în casele creștinilor făclia învățăturii Sfintei Evanghelii... Totdeauna am încercat sentimente de aleasă bucurie cînd m-am întîlnit cu preoții la cursuri, fiindcă de fiecare dată am putut să aflu că strădaniile lor nu se limitează numai la îndeplinirea unor îndatoriri rituale din cultul ortodox, ci cuprind și propovăduirea celor mai înalte și mai sfinte principii ale Evangheliei lui Hristos: pacea și iubirea dintre oameni» (vol. VIII, p. 196).

Tot astfel, într-o altă împrejurare, adresîndu-se preoților adunați din toate colțurile țării la vatra frumoasei ctitorii a lui Neagoe Vodă de la Curtea de Argeș, Prea Fericirea sa declara: «Gîndul din care a izvorit înființarea acestor cursuri a fost dorința Sfîntului Sinod de a înprospăta și înmulți cunoștințele teologice ale slujitorilor altarelor și de a ține la înalt nivel conștiința îndatoririlor lor sacerdotale, conștiința responsabilității preoțimii în această epocă de transformări istorice în viața poporului nostru... Și chiar dacă, la început, ele au fost privite de unii cu neîncredere, cursurile de îndrumare pastorală au ajuns repede să se bucure de prețuirea tuturor preoților ortodocși, datorită bunelor rezultate obținute de pe urma lor... Ele au avut un rol însemnat în sporirea zelului evanghelic al preoțimii noastre de slujire a păcii și buneii învoiri între oameni și popoare... În prezent, toate Bisericile creștine sînt de acord că au datoriat sfîntă — izvořită din însăși învățătura Domnului și Dumnezeuului nostru Iisus Hristos —

de a-și uni eforturile pentru înlăturarea războaielor din viața omenirii și pentru făurirea unei lumi a păcii» (vol. VIII, p. 187—188),

Asemenea preocupări, care îmbrățișează toate nevoile și năzuințele spre mai bine ale credincioșilor și care sînt menite să dirijeze activitatea preoțimii spre împlinirea integrală a mesajului lui Hristos, au dus așadar la o afirmare mai deplină a rolului Bisericii în viața omenirii, arătînd că numai prin slujirea binelui realizăm voia lui Dumnezeu. Ele ne-au arătat, din cuvintele Sfintei Scripturi și din lumina Sfintei Tradiții, că Dumnezeu voiește ca toți oamenii să trăiască în pace și dragoste frățescă, astfel încît noi trebuie să condamnăm războiul și vrajba; că Dumnezeu urăște nedreptatea și silnicia, astfel încît noi trebuie să luptăm pentru aplicarea legii dreptății și libertății; că Dumnezeu cheamă pe toți oamenii în împărăția dragostei prea iubitului său Fiu, a Domnului nostru Iisus Hristos, astfel încît noi sîntem datori, ca ucenici și apostoli ai lui Hristos, să infuzăm activității omenesti, în toate domeniile ei, suflul înnoitor, creator, dătător de putere, viață și fericire, al dragostei al frățietății și al buneii înțelegeri. «Într-adevăr, dragostea, unirea și pacea — spunea Prea Fericitul nostru Patriarh într-o Pastorală de Paști — sînt căile care duc pe toți oamenii la fericire, iar pentru noi, creștinii, ele sînt ferestrele sufletului prin care pătrund în cugete și în inimi lumina și bucuria învierii lui Hristos, sînt poruncile pe care Hristos cel înviat ni le-a lăsat spre împlinire, ca pe cel mai scump și mai sfînt testament al Său» (vol. VIII, p. 48). «Toate sînt fără folos — spunea de asemenea Prea Fericirea Sa, într-o Pastorală adresată clerului și credincioșilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor cu prilejul sfîntelor sărbători ale Nașterii Domnului —, dacă dragostea lipsește. Fără dragoste față de Dumnezeu, credința omului este o călăuză nefolositoare, iar rugăciunea lui cu totul neputincioasă. Fără dragoste față de oameni, istețimea minții este o lumină lipsită de căldură. Fără dragoste față de semeni, inima omului este mai rece decît gheața și mai dură decît piatra. Fără iubire față de neamul omenesc de pretutindeni, știința nu slujește vieții, ci morții. Fără iubire de oameni, cultura nu aduce bucurie, ci tristețe. În schimb, toate sînt plăcute și de folos, acolo unde domnesc dragostea, buna înțelegere și pacea (vol. VIII, p. 109).

Ideile călăuzitoare și obiectivele misionare care caracterizează și însuflețesc bogata activitate arhiepiscopicească a Prea Fericitului Patriarh Justinian au găsit deci, cum era și firesc, un puternic răsunset în inima și fapta tuturor slujitorilor și credincioșilor sfintei noastre Biserici. Acest răsunset a fost deopotrivă de viu în cugetul și activitatea cadrelor didactice

din învățămîntul teologic superior, cărora le-a fost încredințată, din toamna anului 1948, o întreită muncă de mare răspundere: pregătirea cît mai temeinică, în duhul autenticei învățături ortodoxe, a viitorilor slujitori ai altarelor; promovarea continuă a teologiei ortodoxe românești și lămurirea marilor adevăruri revelate care cheamă pe toți oamenii la pace, dragoste și într-ajutorare frățească.

Roadele unei astfel de activități sînt bogate și de bună calitate. Actualele noastre așezăminte de învățămînt teologic au dat Bisericii, în cei optsprezece ani de cînd au fost puse sub conducerea nemijlocită a Sfîntului Sinod, promoții de candidați la hirotonie, pricepuți profesori de seminar, îndemînatici cercetători ai izvoarelor gîndirii și trăirii creștine, harnici mînuitori ai condeiului bisericesc. Unii dintre cei mai sîrguitori absolvenți ai Seminarilor și Institutelor noastre teologice au fost trimiși la studii de specialitate peste hotare, ca bursieri ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor, iar tineri aparținînd unor Biserici de peste hotare fac studii în așezămintele de învățămînt ale Bisericii noastre, ca bursieri ai Patriarhiei Romîne. Grație muncii efectuate de profesorii Institutelor și Seminarilor teologice, au fost întocmite și editate manuale didactice și cursuri necesare elevilor seminariști și studenților teologi, iar revistele noastre centrale și mitropolitane publică temeinice studii de specialitate și articole de interes general misionar, care îmbogățesc tezaurul cultural al întregii Ortodoxii, contribuie la realizarea unei înțelegeri unitare de către întreaga creștinătate a mesajului evanghelic de pace și bună înțelegere între oameni și sporesc prețuirea cîștigată de Biserica Ortodoxă Română în întreaga lume creștină.

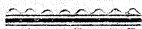
Aceste realități constituie garanția cea mai sigură că anii care vin vor răsplăti îmbelșugat grija părintească cu care Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian susține strădaniile teologilor și preoților Bisericii noastre străbune. Cu bună dreptate spunea deci Prea Fericirea Sa, în cuvîntarea adresată preoțimii Capitalei și dascălilor de teologie, la tradiționala întîlnire din 1 ianuarie 1966: «Sîntem fericiți să constatăm că în activitatea Bisericii noastre s-au înregistrat înfăptuiri și succese demne de ținut în seamă. Pe plan intern, slujirea preoțimii s-a desfășurat după rînduiala tradițională, în deplină libertate. S-a accentuat grija slujitorilor sfintelor noastre altare pentru serviciile divine, pentru predicarea cuvîntului lui Dumnezeu, pentru catehizarea credincioșilor și pentru sporirea trăirii lor duhovnicești. Așezămintele de învățămînt ale Bisericii Ortodoxe Române, cursurile de îndrumare pentru preoți și conferințele de orientare au dovedit o creștere a nivelului lor teologic, o preocupare permanentă pentru

confruntarea teologiei românești cu marile probleme care preocupă creștinătatea de pretutindeni. Publicațiile noastre bisericești dovedesc o înaltă ținută academică și un înalt spirit de răspundere, obținând neîncetat tot mai multe elogii din partea unor mari personalități teologice și a numeroși conducători de Biserici creștine din întreaga lume. Pe planul relațiilor sale externe, Biserica noastră și-a intensificat acțiunile pentru întărirea legăturilor ei frățești de unitate doctrinară și canonică cu Bisericile Ortodoxe surori și de apropiere, înțelegere și colaborare cu celelalte Biserici creștine (vol. VIII, p. 315).

Toate acestea îndreptățesc cu prisosință omagiul de admirație, recunoștință și ascultare pe care toți slujitorii și fiii Bisericii Ortodoxe Române îl aduc bunului și înțeleptului lor Arhipăstor, Prea Fericirii Sale Patriarhului Justinian, cu prilejul împlinirii vârstei de 65 de ani. Din adâncul inimii și cu negrăită dragoste și bucurie, membrii comitetului de redacție, profesorii Institutelor teologice de grad universitar și ai Seminariilor teologice, colaboratorii și toți cititorii revistei «Studii Teologice» îi urează mulți ani de rodnică arhipăstorire, spre slava sfintei noastre Biserici și a întregii Ortodoxii și pentru pacea a toată lumea.

Intru mulți și fericiți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!

REDACTIA

CÎNTĂRILE
DIN SLUGA
SFINTELOR PAȘTI

OLIVIERI
FRANCESCO
SPINTELLI PASTI

CUVÎNT DE LĂMURIRE

În cadrul activității pentru notarea și uniformizarea cîntării noastre bisericești, — inițiată de Sfîntul Sinod și supravegheată, îndeaproape de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — s-au tipărit și s-au pus pînă acum la îndemîna slujitorilor bisericești, a studenților de la Institutele teologice și a elevilor de la Seminarile și Școlile de cîntăreți ale Bisericii Ortodoxe Române, următoarele cărți de muzică bisericească: Gramatica psaltică (în 1951, de Conf. N. Lungu, Pr. Gr. Costea și I. Croitoru), Cîntările Sfintei Liturghii (în două ediții: prima, însoțită de Cîntări la Cateheze, de Conf. N. Lungu și Protodiacon A. Uncu, în «Studii Teologice», III (1951) și volum separat; a doua, însoțită de Podobiile celor opt glasuri, în 1960, de Conf. N. Lungu, Pr. Gr. Costea și Pr. Prof. Ene Braniște), Vecernierul (în 1953, de Conf. N. Lungu, Pr. Gr. Costea și I. Croitoru), Utrenierul (în 1954, de Conf. N. Lungu, Pr. Gr. Costea și Pr. Prof. Ene Braniște) și Cîntările din slujbele sfintelor taine și ale ierurgiilor principale (în «Studii Teologice», XVI (1964), nr. 1—2, de Conf. N. Lungu, Pr. Gr. Costea și Pr. Prof. Ene Braniște).

Pentru înlesnirea celor care nu cunosc notația psaltică, specifică muzicii noastre bisericești, în toate aceste cărți, cîntările respective au fost puse pe ambele notații: psaltică (orientală) și liniară (occidentală, pe portativ), — sistem preconizat în Biserica noastră încă din secolul trecut, de către învățatul episcop Melchisedec al Romanului.

În continuarea acestei utile activități, Comisia de lucru, instituită în acest scop de către Sfîntul Sinod, descompletată acum doi ani prin decesul regretatului preot prof. onorar Gr. Costea și completată prin bunăvoința Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu Dl. Prof. onorar Chiril Popescu (fost asistent al Institutului teologic din București), — prezintă acum o nouă lucrare, care se adaugă la seria celor apărute pînă în prezent și anume Cîntările din slujba Sfintelor Paști, care alcătuiesc prima parte a Penticostarului uniformizat. Ca și cele tipărite pînă acum, cîntările din acest nou buchet de muzică bisericească sînt puse în dublă notație (psaltică și liniară), pentru a înlesni, și celor ce nu cunosc semiografia psaltică, descifrarea și executarea lor. Ele erau tot atît de necesare și de mult cerute, ca și celelalte cîntări tipărite pînă acum, deoarece ultima ediție a Cîntărilor Penticostarului, în notația cunoscutului profesor I. Popescu-Pasărea, apărută în 1941, era de mult epuizată; de altfel ea nici nu cuprindea toate cîntările necesare pentru strană, ci numai o selecție din ele, și folosea numai notația psaltică, fiind deci inaccesibilă mai ales slujitorilor bisericești din Ardeal, care nu cunosc această notație.

În ceea ce privește textul (cuvintele) cîntărilor din slujba Sfintelor Paști am luat ca normativ pe cel din ultima ediție a Penticostarului (1953) și a Octoihului Mic sau Catavasierului (1959), tipărite sub îngrijirea Sfîntului Sinod (cel din urmă, diortosit de Pr. Prof. Ene Braniște).

Cît privește melodia cîntărilor, ne-am călăuzit de aceleași principii generale, trasate de Sfîntul Sinod și respectate și la elaborarea volumelor anterioare, adică ne-am străduit să fixăm și să notăm linia melodică tradițională, folosită și păstrată în bisericile noastre din Muntenia și din Moldova, simplificată de marii reprezentanți ai muzicii noastre bisericești (Macarie ieromonahul, Anton Pann, D. Suceveanu, I. Popescu-Pasărea, ș.a.). În cazurile în care se află în circulație mai multe formule muzicale pentru același text, am preferat pe aceea care este cea mai simplă (deci mai ușor de învățat și de executat), mai firească și mai expresivă, adică mai în concordanță cu ideea exprimată în text și cu accentul natural al cuvintelor din vorbirea curentă.

Punînd acest nou buchet de cîntări bisericești la îndemîna tuturor elevilor din Școlile de cîntăreți și Seminarii, a studenților de la Institutele noastre teologice și a slujitorilor Bisericii noastre — clerici și cîntăreți — cu dorința ca toți să le cînte la fel, nădăjduim că am făcut cu aceasta un pas înainte pe calea uniformizării atît de mult dorite a cîntării religioase din întreaga noastră Biserică. Rugăm pe cei ce vor folosi aceste cîntări să ne trimită orice observații și sugestii utile pentru îmbunătățirea activității noastre pe viitor, pentru a ține seama de ele la partea a doua a Cîntărilor Penticostarului, care urmează să apară în curînd, precum și la elaborarea restului cărților care mai sînt necesare pentru încheierea ciclului complet al cîntărilor noastre bisericești (cîntările din slujbele Triodului și cele de la sărbătorile praznicelor împărătești și ale Sfinților, adică Idiomelarul).

Aducem și de astă dată omagiul nostru de devotament, recunoștință și respect față de Sfîntul Sinod și față de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru încrederea ce ne-a fost acordată prin sarcina alcătuirii lucrării de față.

Conf. Univ. NICOLAE LUNGU
Pr. Prof. Univ. ENE BRANIȘTE
Prof. onorar CHIRIL POPESCU

CÎNTĂRILE DIN SLUJBA SFINTELOR PAȘTI

CÎNTĂRILE DIN SLUJBA UTRENIEI

În noaptea Sfințelor Paști, la miezul nopții, după ce s-a citit din Triod Canonul Sîmbetei celei Mari („Pre Cel ce a acoperit cu valul mării...”), se trag clopoțele și se toacă îndelung. Se sting toate luminile din biserică, afară de candela de la Sfînta Masă, de la care preotul, îmbrăcat în toate sfintele veșminte luminate, își aprinde o lumînare mai mare; apoi, deschizînd sfintele Uși și dvera, iese între sfeșnicile mari cu făclia aprinsă în mîini și rostește cu glas mare:

VENIȚI DE PRIMIȚI LUMINĂ

Glasul VIII *♩* vi

Ve - niți de pri - miți lu - mi - nă!

Credincioșii se apropie acum și își aprind lumînările dela preot. Apoi preotul ia Sfînta Evanghelie și Sfînta Cruce și iese prin Sfintele Uși, mergînd afară din biserică; înaintea lui merge diaconul cu cădelnița, iar cîntăreții, purtînd icoana Învierii și două sfeșnice cu făclii aprinse, merg înainte cîntînd stihira 1^{ea} Învierii dela Stihovna Vecerniei, glasul al șaselea:

ÎNVIEREA TA, HRISTOASE...

Glasul VI ♩ Δ i

mf
Moderato

Î

In - vi - e ____ rea Ta, Hris - toa - se,
In - vi - e ____ rea Ta, Hris - toa - se,

Mîn - tu - i - to ____ ru - le, în - ge - rii o
Mîn - tu - i - to ____ ru - le, în - ge - rii o

la - u - dă ____ în ce ____ ruri. Și pre
la - u - dă ____ în ce ____ ruri. Și pre

noi, pe pă - mînt, ____ ne în - vred - ni -
noi, pe pă - mînt, ____ ne în - vred - ni -

ceș ____ te cu i ____ ni - mă ____ cu -
ceș ____ te cu i ____ ni - mă ____ cu -

ra - tă - să Te mă rim.

ra - tă - să Te mă rim.

Mergînd astfel, slujitorii și credincioșii ies cu toții din biserică, în sunetul clopotelor, potrivit astfel ca la ceasurile douăsprezece din noapte să fie în fața bisericii, unde s-a pus dinainte o masă, pe care se așează acum sfeșnicele cu lumini aprinse, icoana Invierii, Sfînta Cruce și Sfînta Evanghelie. După ce a așezat Sfînta Evanghelie pe masă, preotul, ținînd în stînga Sfînta Cruce și făclia aprinsă, primește cădelnița în dreapta și cădește în jurul mesei, apoi spre credincioși, după rînduială (diaconul, dacă este, merge înaintea lui cu făclie aprinsă în dreapta). Apoi după ce încetează sunetul clopotelor și al toacei, preotul, sînd în latura de apus a mesei, cu fața spre răsărit, rostește: „Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfînta Evanghelie, pe Domnul Dumnezeuul nostru să-L rugăm!”

- **Cîntăreții:** Doamne miluește, întreit glasul II (Vezi Utrenier uniformizat pag. 55.)

- **Preotul:** „Cu înțelepciune, drepti, să ascultăm Sfînta Evanghelie! Pace tuturor!” (binecuvîntînd, cu fața spre credincioși.)

- **Cîntăreții:** „Și duhului Tău”

- **Preotul:** „Din Sfînta Evanghelie dela Matei, citire!”

- **Cîntăreții:** „Slavă Ție, Doamne, Slavă Ție!”

- **Preotul:** „Să luăm aminte!” Și citește, cu fața la credincioși, Evanghelia dela Liturgia Sîmbetei celei Mari: „Iar în seara Sîmbetei...”, terminînd cu cuvintele: „Și a rămas cuvîntul acesta la evrei pînă astăzi.”

- **Cîntăreții și credincioșii:** „Slavă Ție, Doamne, Slavă Ție!”

- **Preotul,** sînd înaintea mesei cu fața spre răsărit, ținînd cădelnița în dreapta, iar în stînga făclia și Sfînta Cruce, cădește spre răsărit, zicînd: „Slavă Sfîntei și celei de o ființă...”, etc.

- **Cîntăreții:** „Amin”. **Preotul** cîntă odată, apoi **cîntăreții și credincioșii** de două ori:

HRISTOS A ÎNVIAT

T
Glasul II *mf* *Andantino*

Hris - tos a în - vi - eat din

Hris - tos a în - vi - eat din

morți, cu moar - tea pre moar - te

morți, cu moar - tea pre moar - te

căl cînd Și
căl cînd Și

ce lor din mor-mîn-turi, vi - ea -
ce lor din mor-mîn - turi, vi - ea -

ță dă - ru - in du - le.
ță dă - ru - in du - le.

SAU:

HRIȘTOS A ÎNVIAT

(ÎMBISERICIT)

Glasul VIII

Al. Podoleanu

Hrîs - tos a în - vi - eat din morți, cū
Hris - tos a în - vi - eat din morți, cu

moar-tea pre moar-te căl - cînd, Și ce - lor din
moar-tea pre moar - te căl - cînd, Și ce - lor din

mor - mîn - țuri vi - a - ță dă - ru - in - du - le.

mor - mîn - țuri vi - a - ță dă - ru - in - du - le.

Apoi preotul zice, pe rînd, stihurile Învierii: („Să învieze Dumnezeu....”), înconjurînd masa și cădînd în fața fiecărei laturi, iar cîntăreții și credincioșii (corul) cîntă după fiecare stih: „Hristos a înviat.....”, ca mai sus. Urmează Ectenia mare, după care, luîndu-se Sfînta Evangelie, Sfînta Cruce, icoana Învierii, sfeșnicele și cădelnița, slujtorii și credincioșii întră în biserică, cu aceeași rînduială ca la ieșire, cîntînd:

CANONUL SFINTELOR PAȘTI

Cîntarea I^a Glasul I^u Pl^a

mf Zi - ua In - vi - e rii, po - poa - re

mf Zi - ua In - vi - e rii, po - poa - re

să ne lu - mi - năm, Paș - ti - le, Dom -

să ne lu - mi - năm, Paș - ti - le, Dom -

nu - lui, Paș - ti - le! Că din moar - te la vi -

nu - lui, Paș - ti - le! Că din moar - te la vi -

ea - ță, și de pe pă - mînt la cer, Hris -

ea - ță, și de pe pă - mînt la cer, Hris -

tos Dum - ne - zeu ne-a tre cut
 tos Dum - ne - zeu ne-a tre cut
 pe noi, cei ce cîn - tăm cîn - ta -
 pe noi, cei ce cîn - tăm cîn - ta -
 re de bi ru - în ță.
 re de bi ru - în tă.

Preotul intră în Sfântul altar prin ușile Impărătești, punînd pe Sfînta Masă Sfînta Cruce și Sfînta Evanghelie. Cîntăreții așează icoana învierii la tetrapod (proschinitar) și trecînd la străni, cîntă alternativ stîburile Canonului; precum urmează:

Allegretto moderato
 Hris - tos a în - vi - eaf din morți!
 Hris - tos a în - vi - eaf din morți!
 Să ne cu - ră - țim sim - țî - ri - le și să
 Să ne cu - ră - țim sim - țî - ri - le și să
 ve - dem pe Hris - tos stră - lu - cînd,
 ve - dem pe Hris - tos stră - lu - cînd,

cu ne - a - pro - pi - a tă lu - mi

cu ne - a - pro - pi - a tă lu - mi

nă a în - vi - e rii; și cîn - tînd

nă a în - vi - e rii; și cîn - tînd

du-î cîn - ta re de bi - ru

du-î cîn - ta re de bi - ru

in ță, lu - mi - nat să-L prăz - nu - im

in ță, lu - mi - nat să-L prăz - nu - im

zi cînd: bu - cu - ra ți vă!

zi cînd: bu - cu - ra ți vă!

Hris - tos a în - vi - eaf din morți!

Hris - tos a în - vi - eaf din morți!

Ce - ru - ri - le du - pă cu - vi - in -
 Ce - ru - ri - le du - pă cu - vi - in -
 ță să se ve - se lea scă, Și pă -
 ță să se ve - se lea scă, Și pă -
 mîn - tul să se bu - cu - re, și să prăz -
 mîn - tul să se bu - cu - re, și să prăz -
 nu - ia scă toa - tă lu - mea cea vă -
 nu - ia scă toa - tă lu - mea cea vă -
 zu tă și cea ne - vă - zu tă;
 zu tă și cea ne - vă - zu tă;
 că S-a scu - lat Hris tos Bu - cu -
 că S-a scu - lat Hris tos Bu - cu -

ri a cea veș ni că.

ri a cea veș ni că.

Se repetă Catavasia: ZIUA INVIERII, de la Cîntarea I^a (vezi pag. 5) apoi se cîntă de trei ori Troparul:

Hris - tos a în - vi - eaf din morți,

Hris - tos a în - vi - eaf din morți,

cu moar - tea pe moar - te căl - cînd,

cu moar - tea pe moar - te căl - cînd,

și ce - lor din mor - mîn - turi vi - ea -

și ce - lor din mor - mîn - turi vi - ea -

fă dă - ru - in du - le.

fă dă - ru - in du - le.

Urmează cîntarea:

In - vi - ind I - i - sus

In - vi - ind I - i - sus

din mor - mînt, A pre - cum a zis mai na -
 din mor - mînt, pre - cum a zis mai na -
 in _____ te, A ne - a dă - ru - it vi - ea -
 in _____ te, ne - a dă - ru - it vi - ea -
 ță veș - ni - că și ma - re mi _____
 ță veș - ni - că și ma - re mi _____
 lă. _____
 lă. _____ De trei ori.

La fiecare cîntare a Canonului Invierii, preotul face cădere mare (în toată biserica), ținînd în mîna stîngă Sf. Cruce și făclie aprinsă și ieșind prin Sfintele Uși, care rămîn deschise în tot timpul, pînă la Dumineca Tomii, ca și ușile laterale. După terminarea căderii începe serviciul Proscomidiei, iar după ce s-a terminat Cîntarea I^a Canonului Invierii, preotul rostește, din Sfîntul Altar Ectenia mică, iar cîntareții răspund:

ECTENIA MICĂ

Glasul VIII A vi

A mf Moderato ①
 Doam - ne mi - lu - eș _____ te. B
 Doam - ne mi - lu - eș _____ te.

②

Doam - ne mi - lu - eș - te.

Doam - ne mi - lu - eș - te.

p
Allegretto
Prea Sfîn - tă Năs - că - toa - re de Dum - ne -

Prea Sfîn - tă Năs - că - toa - re de Dum - ne -

zeu, mi - lu - eș - te - ne pre noi. Ți - e

zeu, mi - lu - eș - te - ne pre noi. Ți - e

Doam ne. A - min.

Doam ne. A - min.

Preotul încheie cu Vosglasul: „Că a Ta este stăpînirea.....”, după care cîntăreții cîntă mai departe Canonul Invierii, începînd acum strana stîngă.

CÎNTAREA III^a IRMOS

Glasul I *q* *π a*

mf
Allegretto moderato
Ve - niți să bem bă - u - tu - ră

Ve - niți să bem bă - u - tu - ră

no — uă, nu din pia-tră stear — pă fă - cu -

no — uă, nu din pia-tră stear — pă fă - cu -

tă cu mi - nuni, ci din mor - mîn — tul lui

tă cu mi - nuni, ci din mor - mîn — tul lui

Hris - tos, ca - re - le a iz - vo - rîț iz vo —

Hris - tos, ca - re - le a iz - vo - rîț iz - vo —

rul — ne - stri - că - ciu — nii, în - tru ca -

rul — ne - stri - că - ciu — nii, în - tru ca -

re - le ne în — tă — rim. rall... rall...

re - le ne în — tă — rim. rall... rall...

Hris - tos a în - vi - eaf din morții!

Hris - tos a în - vi - eaf din morții!

Allegro

A - cum toa - te s-au um - plut de lu

A - cum toa - te s-au um - plut de lu

mi nă. Și ce - rul și pă - mîn tul

mi nă. Și ce - rul și pă - mîn tul

și ce le de - de - subt. Deci să prăz -

și ce le de - de - subt. Deci să prăz -

nu - ia - scă toa tă făp - tu - ra In -

nu - ia - scă toa tă făp - tu - ra In -

vi - e - rea lui Hris - tos, în - tru ca

vi - e - rea lui Hris - tos, în - tru ca

re - s-a în tă rit

re - s-a în tă rit

rall...

rit.

mf
Hris - tos a în - vi - eat din morți!

Hris - tos a în - vi - eat din morți!

mf
ieri m-am în - gro - pat îm - pre - u _____ nă

ieri m-am în - gro - pat îm - pre - u _____ nă

cu Ti _____ ne, Hris - toa _____ se, as - tăzi mă

cu Ti _____ ne, Hris - toa _____ se, as - tăzi mă

ri - dic îm - pre - u _____ nă cu Ti _____ ne,

ri - dic îm - pre - u _____ nă cu Ti _____ ne,

Cel _____ ce ai în - vi - eat. Răs - tig - ni - tu -

Cel _____ ce ai în - vi - eat. Răs - tig - ni - tu -

m-am ieri îm - pre - u _____ nă cu Ti _____ ne.

m-am ieri îm - pre - u _____ nă cu Ti _____ ne.

În - suți îm - pre - u _____ nă mă prea mă -
 În - suți îm - pre - u _____ nă mă prea mă -
 reș _____ te, Mîn - tu - i - to - ru - le, în -
 reș _____ te, Mîn - tu - i - to - ru - le, în -
 tru îm - pă - ră - ți _____ a _____ Ta. rall... **Jl**
 tru îm - pă - ră - ți _____ a _____ Ta. rall... **Jl**

Se repetă Catavasia: „Veniți să bem....” (pag.11) apoi Troparul „Hristos a înviat” (pag.9); preotul rostește Ectenia mică (vezi pag.10) cu Vozglasul „Că Tu ești...”; iar la strună Ipacoi (cînt) după care urmează:

CÎNTAREA IV^a IRMOS

Glasul I **Jl**

Jl *mf* La dum - ne - ze - ias - ca stra _____ jă
Allegretto moderato
 La dum - ne - ze - ias - ca stra _____ jă
 de Dum - ne - zeu _____ gră - i - to - rul, A -
 de Dum - ne - zeu _____ gră - i - to - rul, A -

va - cum, să stea în - pre - u nă cu
va - cum, să stea în - pre - u nă cu

noi și să a - ra te, pe în - ge - rul
noi și să a - ra te, pe în - ge - rul

cel pur - tă - tor de lu - mi nă,
cel pur - tă - tor de lu - mi nă,

Ca re - le a gră - it cu ma -
Ca re - le a gră - it cu ma -

re glas: As tăzi es - te mîn - tu - i - rea
re glas: As tăzi es - te mîn - tu - i - rea

lu mii, că a în - vi - eat Hris - tos, ca
lu mii, că a în - vi - eat Hris - tos, ca

un A - tot pu - ter *rall...* nic.

un A - tot pu - ter *rall...* nic.

mf Hris - tos a în - vi - eat din morți!

mf Hris - tos a în - vi - eat din morți!

mf Par - te băr - bă - teas că, ca Cel ce

mf Par - te băr - bă - teas că, ca Cel ce

a des - chis pîn - te - ce - le cel fe -

a des - chis pîn - te - ce - le cel fe -

cio - resc, a fost Hris - tos; iar ca un om,

cio - resc, a fost Hris - tos; iar ca un om,

mie - lu - șel S-a che - mat și fă

mie - lu - șel S-a che - mat și fă

ră pri - ha - nă, ca Cel ce n-a gus - tat
ră pri - ha - nă, ca Cel ce n-a gus - tat

în - ti - nă - ciu - ne, Paș - ti - le noas -
în - ti - nă - ciu - ne, Paș - ti - le noas -

tre; și ca un Dum - ne - zeu a - de - vă -
tre; și ca un Dum - ne - zeu a - de - vă -

rat, de - să - vîr - șit S-a che - mat.
rat, de - să - vîr - șit S-a che - mat.

Hris - tos a în - vi - eat din morți!
Hris - tos a în - vi - eat din morți!

Ca un mie - lu - șel de un an, cu -
Ca un mie - lu - șel de un an, cu -

nu — na cea bi - ne cu - vîn - ta —
 nu — na cea bi - ne cu - vîn - ta —

tă — de noi, Hris - tos, ^A de bu - nă vo - ie
 tă — de noi, Hris - tos, de bu - nă vo - ie

pen - tru toți — S-a jert - fit, ^{Jl} Paș - ti - le ce -
 pen - tru toți — S-a jert - fit, Paș - ti - le ce -

le cu - ră - ți - toa — re; și ia - răși
 le cu - ră - ți - toa — re; și ia - răși

din mor - mînt a stră - lu - cit — no — uă,
 din mor - mînt a stră - lu - cit — no — uă,

fru - mos, ^A Soa - re - le drep - tă — ^{rall...} ții. ^{Jl}
 fru - mos, Soa - re - le drep - tă — ^{rall...} ții.

mf Hris - tos a în - vi - eat din morți!

Hris - tos a în - vi - eat din morți!

mf Dum - ne - ze - es _____ cul pă - rin _____ te

Dum - ne - ze - es _____ cul pă - rin _____ te

mf Da - vid, î - na - în - tea chi - vo - tu - lui

Da - vid, î - na - în - tea chi - vo - tu - lui

mf um _____ brei a săl - tat _____ ju _____ cînd;

um _____ brei a săl - tat _____ ju _____ cînd;

lar noi, po - po _____ rul cel Sfînt _____

lar noi, po - po _____ rul cel Sfînt _____

al _____ lui Dum - ne - zeu, pli - ni _____ rea

al _____ lui Dum - ne - zeu, pli - ni _____ rea

în - chi - pu - i - ri - lor vă - zînd, să ne
 în - chi - pu - i - ri - lor vă - zînd, să ne
 ve - se - lim Dum - ne ze - eș - te,
 ve - se - lim Dum - ne ze - eș - te,
 că a în - vi - eat Hris - tos, ca un A -
 că a în - vi - eat Hris - tos, ca un A -
 tot - pu - ter nic.
 tot - pu - ter nic.

Se repetă Catavasia „La dumnezeiasca strajă....”(vezi pag.15)apoi preotul rostește Ectenia mică(vezi pag.10)cu Vozglasul: „Că bun și iubitor.....”, după care urmează:

CÎNTAREA V^a IRMOS

Glasul I

mf
 Să mî - ne - căm cu mî - ne - ca
 Allegretto moderato
 Să mî - ne - căm cu mî - ne - ca

re a - dîn _____ că. Și în loc de mir, cîn -
 re a - dîn _____ că. Și în loc de mir, cîn -

ta _____ re să a - du _____ cem Stă - pî -
 ta _____ re să a - du _____ cem Stă - pî -

nu _____ lui; și să ve - dem _____ pe Hris -
 nu _____ lui; și să ve - dem _____ pe Hris -

tos, _____ Soa - re - le drep - tă _____ ții, tu - tu -
 tos, _____ Soa - re - le drep - tă _____ ții, tu - tu -

ror vi - ea - ță ră - să - rind. *rall...* ***mf***
 ror vi - ea - ță ră - să - rind. *rall...*

mf Hris - tos a în - vi - eat din morți! ***mf***
 Hris - tos a în - vi - eat din morți!

mf
Mi - los - ti - vi - rea Ta cea ne -
Mi - los - ti - vi - rea Ta cea ne -

mă - su - ra tă, vă - zîn - du - o cei
mă - su - ra tă, vă - zîn - du - o cei

ți - nuți în le - gă - tu ri - le
ți - nuți în le - gă - tu ri - le

ia - du lui, *mf* la lu - mi - nă au ie -
ia - du lui la lu - mi - nă au ie -

șit, Hris - toa se, cu pi - cioa re
șit, Hris - toa se, cu pi - cioa re

ve - se - le, *mf* lă - u - dînd Paș - ti - le
ve - se - le, lă - u - dînd Paș - ti - le

ce - le veș ni ce. *rall...*

ce - le veș ni ce. *rall...*

Hris - tos a în - vi - eat din morți!

Hris - tos a în - vi - eat din morți!

Să ne a - pro - pi - em, pur - tă -

Să ne a - pro - pi - em, pur - tă -

to ri lor de lu - mi nă,

to ri lor de lu - mi nă,

de Hris - tos, Cel ce a ie - șit din mor -

de Hris - tos, Cel ce a ie - șit din mor -

mînt ca un mi re; Și să prăz

mînt ca un mi re; Și să prăz -

nu - im, îm - pre - u _____ nă cu ce _____

nu - im, îm - pre - u _____ nă cu ce _____

te - le ce - le iu - bi - toa _____ re de

te - le ce - le iu - bi - toa _____ re de

praz - ni - ce, Paș - ti - le lui Dum - ne - zeu,

praz - ni - ce, Paș - ti - le lui Dum - ne - zeu,

ce _____ le mîn - tu _____ i - toa _____ re.

ce _____ le mîn - tu _____ i - toa _____ re.

Se repetă Catavasia: „Să mîneacă...”(vezi pag.21),preotul rostește Ectenia mică(vezi pag.10) cu Vozglasul: „Că s-a sfințit...”după care urmează:

CÎNTAREA VI^a IRMOS

Glasul I $\text{q} \text{ } \text{J} \text{ } \text{a}$

$\text{J} \text{ } \text{q} \text{ } \text{I}$ *mf* Po - go - rî - tu - Te - ai în ce - le mai

Allegretto moderato

Po - go - rî - tu - Te - ai în ce - le mai

de jos a - le pă - mîn - tu - lui Și ai
de jos a - le pă - mîn - tu - lui Și ai

sfă - rî - mat în - cu - ie - to ri - le
sfă - rî - mat în - cu - ie - to ri - le

ce - le veș - ni - ce, ca re ți - neau pre
ce - le veș - ni - ce, ca re ți - neau pre

cei le - gați Hris - toa se; și a tre -
cei le - gați Hris - toa se; și a tre -

ia zi ca și I o - na din chit,
ia zi ca și I o - na din chit,

ai în - vi - eat din mor - mînt. rall...
ai în - vi - eat din mor - mînt.

mf Hris - tos a în - vi - eat din morți!

Hris - tos a în - vi - eat din morți!

mf Pă - zind pe ce - ți - le în - tregi Hris

Pă - zind pe ce - ți - le în - tregi Hris

toa se, ai în - vi - eat din mor -

toa se, ai în - vi - eat din mor -

mînt, Cel ce n-ai stri - cat che - i -

mînt, Cel ce n-ai stri - cat che - i -

le Fe - cioa rei, în - tru a Ta naș -

le Fe - cioa rei, în - tru a Ta naș -

te - re, Și ne-ai des - chis no uă

te - re, Și ne-ai des - chis no uă

u și - le ra iu lui: *rall...*

u și - le ra iu lui: *rall...*

mf Hris - tos a în - vi - eat din morți!

Hris - tos a în - vi - eat din morți!

mf Mîn - tu - i - to - rul meu, vi e și

Mîn - tu - i - to - rul meu, vi e și

ne - jert - fi - tă jert fă ca un Dum -

ne - jert - fi - tă jert fă ca un Dum -

ne - zeu, pe Ti - ne în suși a -

ne - zeu, pe Ti - ne în suși a -

du - cîn - du - Te de vo ie Ta - tă -

du - cîn - du - Te de vo ie Ta - tă -

lui ai în - vi - eat pe A - dam, îm -
 lui ai în - vi - eat pe A - dam, îm -
 pre - u - nă cu tot nea mul,
 pre - u - nă cu tot nea mul,
 scu - lîn du - Te din mor - mînt. rall... rall... J q

Se repetă Catavasia: „Pogorîtu-Te-ai....» (vezi pag.25)preotul rostește Ectenia mică (vezi pag.10)cu Vozglasul: „Că Tu ești împăratul păcii...», după care urmează:

CONDACUL

Glasul VIII $\frac{8}{8}$ $\frac{3}{4}$

De Te-ai și po - go - riț în mor -
 De Te-ai și po - go - riț în mor -
 mînt, Ce - la ce ești fă - ră de moar
 mînt, Ce - la ce ești fă - ră de moar

te, dar pu - te - rea ia

te, dar pu - te - rea ia

du - lui ai zdro - bit, și ai în - vi - eaf

du lui ai zdro - bit, și ai în - vi - eaf

ca un bi - ru - i - tor, Hris - toa - se,

ca un bi ru - i - tor, Hris - toa - se,

Dum ne ze u le,

Dum ne ze u le,

zi - când fe - me i - lor mi - ro - no -

zi - când fe - me i - lor mi - ro - no -

si - țe: „Bu - cu - ra ți vă!”

si - țe: „Bu - cu - ra ți vă!”

Și a - pos _____ to - li - lor Tăi pa - ce
 Și a - pos _____ to - li - lor Tăi pa - ce

dă _____ ru _____ în _____ du _____ le,
 dă _____ ru _____ în _____ du _____ le,

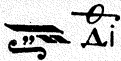
Ce _____ la ce dai _____ ce _____ lor
 Ce _____ la ce dai _____ ce _____ lor

că - zuți, în - vi - e _____ re.
 că - zuți, în - vi - e _____ re.

Urmează Icosul și Sinaxarul (citite), după care imediat:

Invierea lui Hristos văzînd....

ÎNVIEREA LUI HRISTOS VĂZÎND

Glasul II

mf *Allegretto*

In - vi - e - rea lui Hris - tos vă - zînd,
 In - vi - e - rea lui Hris - tos vă - zînd,
 să ne în - chi - năm Sfin - tu - lui Dom
 să ne în - chi - năm Sfin - tu - lui Dom
 nu - lui I - i - sus U - nu - ia Ce -
 nu - lui I - i - sus U - nu - ia Ce -
 lui fă - ră de pă - cat.
 lui fă - ră de pă - cat.
 Cru - cii Ta - le ne în - chi - năm,
 Cru - cii Ta - le ne în - chi - năm,

Hris - toa _____ se, și Sfîn - tă în - vi -

Hris - toa _____ se, și Sfîn - tă în - vi -

e _____ rea Ta o lă - u - dăm _____ și o

e _____ rea Ta o lă - u - dăm _____ și o

mă - rim; Că Tu ești Dum - ne - ze - ul nos _____

mă - rim; Că Tu ești Dum - ne - ze - ul nos _____

tru, a - fa - ră de Ti - ne pre al _____

tru, a - fa - ră de Ti - ne pre al _____

tul nu știm, nu - me _____ le Tău nu - mim.

tul nu știm, nu - me _____ le Tău nu - mim.

Ve - niți _____ toți _____ cre - din - cio - șii

Ve - niți _____ toți _____ cre - din - cio - șii

să ne în - chi - nă - m, Sfin - tei în - vi -
să ne în - chi - nă - m, Sfin - tei în - vi -

e - rii lui Hris - tos, că ia - tă a ve -
e - rii lui Hris - tos, că ia - tă a ve -

nit, prin cru - ce bu - cu - ri
nit, prin cru - ce bu - cu - ri

e la toa - tă lu - mea;
e la toa - tă lu - mea;

tot - dea - u - na bi - ne cu - vîn - fiind pre
tot - dea - u - na bi - ne cu - vîn - fiind pre

Dom - nul, lă - u - dăm In - vi -
Dom - nul, lă - u - dăm In - vi -

e rea Lui, că răș - tig - ni - re răb -
 e rea Lui, că răș - tig - ni - re răb -
 dînd pen - tru noi, cu moar - tea
 dînd pen - tru noi, cu moar - tea
 pre moar - te a stri - cat.

Și îndată:

ÎNVIIND IISUS DIN MORMÎNT...

Glasul VI ♩ ♩ ♩

♩ mf
 In - vi - ind I - i - sus din
 Andante
 In - vi - ind I - i - sus din
 mor mînt, pre - cum a zis
 mor mînt, pre - cum a zis

mai na in te, ne-a
mai na in te, ne-a
dă - ru - it vi - ea - ță veș ni că
dă - ru - it vi - ea - ță veș ni că
și ma re mi lă.
și ma re mi lă.

De trei ori. Apoi urmează:

CÎNTAREA VII^a IRMOSGlasul I [♩] _♩ 7^a

Cel ce a iz - bă - vit pe ti -
Allegretto moderato
Cel ce a iz - bă - vit pe ti -
neri din cup - tor, fă - cîn du - se om,
neri din cup - tor, fă - cîn du - se om,

pă - ti - meș - te ca un mu - ri - tor; Și

pă - ti - meș - te ca un mu - ri - tor; Și

prin pa - ti - mă pe cel mu - ri - tor;

prin pa - ti - mă pe cel mu - ri - tor;

îl îm - bra - că în po - doa ba ne -

îl îm - bra - că în po - doa ba ne -

stri că - ciu nii, Cel ce es - te sin -

stri că - ciu nii, Cel ce es - te sin -

gur bi - ne cu - vîn - tat, Dum - ne - ze ul

gur bi - ne cu - vîn - tat, Dum - ne - ze ul

pă - rin - ții lor și prea slă vit.

pă - rin - ții lor și prea slă vit.

mf Hris - tos a în - vi - eaf din morți!

Hris - tos a în - vi - eaf din morți!

mf Fe - me i - le ce le de

Fe - me i le ce le de

Dum - ne - zeu în - țe - lep ți te, cu

Dum - ne - zeu în - țe - lep ți te, cu

mi ruri în ur - ma Ta au a - ler - gat;

mi ruri în ur - ma Ta au a - ler - gat;

și bu - cu - rîn du se s-au în - chi

și bu - cu - rîn du se s-au în - chi

nat Ți e, Dum - ne - ze u -

nat Ți e, Dum - ne - ze u -

lui ce - lui viu, pe ca re, ca

lui ce - lui viu; pe ca re, ca

pe un mort, cu la crămi Te că - u -

pe un mort, cu la crămi Te că - u -

tau, și Paș - ti - le ce - le de tai

tau, și Paș - ti - le ce - le de tai

nă, u - ce - ni ci - lor Tăi, Hris - toa

nă, u - ce - ni ci - lor Tăi, Hris - toa

se, le - au bi ne ves - tit.

rall... rall...

se, le - au bi ne ves - tit.

Hris - tos a în - vi - eat din morți!

Hris - tos a în - vi - eat din morți!

mf
Prăz - nu - im o - mo - rî - rea mor

Prăz - nu - im o - mo - rî - rea mor

mf
ții, sfă - rî - ma - rea ia du - lui și în -

ții, sfă - rî - ma - rea ia du - lui și în -

ce - pă - tu ra al - tei vi - eți

ce - pă - tu ra al - tei vi - eți

mf
veș - ni - ce; și săl - fînd, lă - u - dăm pe

veș - ni - ce; și săl - fînd, lă - u - dăm pe

pri - ci - nu - i - to - rul, pe u - nul

pri - ci - nu - i - fo - rul, pe u - nul

Cel bi - ne cu - vîn - tat, Dum - ne - ze

Cel bi - ne cu - vîn - tat, Dum - ne - ze

ul pă - rin - ți - lor și prea slă vit. *rall...*

ul pă - rin - ți - lor și prea slă vit. *rall...*

Hris - tos a în - vi - eat din morți! *mf*

Hris - tos a în - vi - eat din morți!

Cîț es - te de Sfin - tă, cu a -

Cîț es - te de Sfin - tă, cu a -

de - vă - rat, și în - tru to - tul prăz - nu -

de - vă - rat, și în - tru to - tul prăz - nu -

i - tă, a - ceas - tă noap - te de

i - tă, a - ceas - tă noap - te de

mîn - tu - i re și stră - lu - ci - tă,

mîn - tu - i re și stră - lu - ci - tă,

mai na - in - te ves - ti - toa re a zi -

mai na - in - te ves - ti - toa re a zi -

lei ce - lei pur - tă - toa - re de lu - mi

lei ce - lei pur - tă - toa - re de lu - mi

nă a ln - vi - e rii, în - tru ca

nă a ln - vi - e rii, în - tru ca

re Lu - mi na cea fă ră de ani,

re Lu - mi na cea fă ră de ani,

din mor - mînt tru - pe ște tu - tu - ror

din mor - mînt tru - pe ște tu - tu - ror

a stră lu cif.

a stră lu cif.

Se repetă Catavasia: „Cel ce a izbăvit...?” (vezi pag.36); preotul rostește Ectenia mică vezi pag.10) cu Vozglasul; „Fie stăpînirea Împărăției Tale...?” și imediat:

CÎNTAREA VIII^a IRMOS

Glasul I $\frac{3}{4}$ Ia

$\frac{3}{4}$ *mf*
A - cea stă ves - ti tă și

Allegretto moderato

A - cea stă ves - ti tă și

Sfîn - tă zi, u - na a Sîm - be -

Sfîn - tă zi, u - na a Sîm - be -

te - lor, îm - pă - ră - tea să și Doam -

te - lor, îm - pă - ră - tea să și Doam -

nă, al praz - ni - ci - lor praz - nic

nă, al praz - ni - ci - lor praz - nic

și săr - bă - toa re a săr - bă -

și săr - bă - toa re a săr - bă -

to ri - lor es te,

to ri - lor es te,

în - tru ca - re bi - ne cu - vîn - tăm pe

în - tru ca - re bi - ne cu - vîn - tăm pe

Hris - tos în veci.

Hris - tos în veci.

Hris - tos a în - vi - eat din morți!

Hris - tos a în - vi - eat din morți!

Ve - niți din ro - dul cel nou al vi

Ve - niți din ro - dul cel nou al vi

ței, al Dum - ne - ze - eș - tei ve - se - lii,

ței, al Dum - ne - ze - eș - tei ve - se - lii,

In zi - ua cea ves - ti tă a

In zi - ua cea ves - ti tă a

In vi - e rii, îm pă - ră - ți -

In vi - e rii, îm pă - ră - ți -

ei lui Hris - tos să ne îm - păr - tă - șim,

ei lui Hris - tos să ne îm - păr - tă - șim,

lă - u - dîn du-L pe Dîn sul,

lă - u - dîn du-L pe Dîn sul,

ca pe un Dum - ne - zeu în veci.

ca pe un Dum - ne - zeu în veci.

mf Hris - tos a în - vi - eat din morți!

mf Hris - tos a în - vi - eat din morți!

Ri - di - că îm - pre - jur o - chii tăi, Si -
 Ri - di - că îm - pre - jur o - chii tăi, Si -

oa ne, și vezi! Că ia - tă, au ve -
 oa ne, și vezi! Că ia - tă, au ve -

nit la ti ne fi - ii tăi, ca niș - te
 nit la ti ne fi - ii tăi, ca niș - te

fă - clii de Dum - ne - zeu lu mi - na
 fă - clii de Dum - ne - zeu lu mi - na

te, de la A - pus și de la Mia - ză
 te, de la A - pus și de la Mia - ză

noap te, și de la ma re și de
 noap te, și de la ma re și de

la Ră - să - rit, în - tru ti - ne bi - ne
la Ră - să - rit, în - tru ti - ne bi - ne

cu - vîn - tînd pe Hris - tos în veci.
cu - vîn - tînd pe Hris - tos în veci.

Hris - tos a în - vi - eaf din morți!
Hris - tos a în - vi - eaf din morți!

Pă - rin - te, A - tot ți - i - to - ru -
Pă - rin - te, A - tot ți - i - to - ru -

le, și Cu - vin te și Du - hu - le,
le, și Cu - vin te și Du - hu - le,

Fi - re ce - ea ce ești u na în trei
Fi - re ce - ea ce ești u na în trei

i pos - ta suri, mai pre - sus de

i pos - ta suri, mai pre - sus de

fi - în ță și de Dum - ne - ze -

fi - în ță și de Dum - ne - ze -

i re, în - tru Ti ne ne-am bo -

i re, în - tru Ti ne ne-am bo -

te - zat și pe Ti ne Te bi - ne - cu -

te - zat și pe Ti ne Te bi - ne - cu -

vîn - tăm în - tru toți ve cii.

vîn - tăm în - tru toți ve cii.

Se repetă Catavasia: „Această vestită și sfântă zi...” (vezi pag.43 preotul rostește Ectenia mică (vezi pag.10 cu Vozglasul: „Că s-a binecuvîntat.....”, după care urmează:

CÎNTAREA IX^a IRMOS

Glasul I

mf
q În - ge - rul a stri - gat ce - lei
Allegretto moderato

plī ne de dar: Cu - ra tă Fe - cioa -
plī ne de dar: Cu - ra tă Fe - cioa -

ră bu cu - ră - te! Și ia răși zic:
ră bu cu - ră - te! Și ia răși zic:

bu cu - ră - te! Că Fi - ul Tău a în -
bu cu - ră - te! Că Fi - ul Tău a în -

vi - af a tre - ia zi din mor - mînt. *rall...*
vi - af a tre - ia zi din mor - mînt. *rall...*

Stih: p Mărește suflete al meu pe Cel ce a înviat a treia zi din mormînt,
Recitativ

Mărește suflete al meu pe Cel ce a înviat a treia zi din mormînt,

mf pe Hris- fos, dă - tă - to - rul de vi - ea - tă.
Allegretto moderato

pe Hris- fos, dă - tă - to - rul de vi - ea - tă.

mf Lu - mi - nea - ză - te, lu - mi - nea - ză

Lu - mi - nea - ză - te, lu - mi - nea - ză

mf te, no - u - le i - e - ru - sa - li

te, no - u - le i - e - ru - sa - li

me, că sla - va Dom - nu lui pes - te

me, că sla - va Dom - nu lui pes - te

fi - ne a ră - să - rit; Sal - tă

fi - ne a ră - să - rit; Sal - tă

a - cum și te bu - cu - ră Si - oa

a - cum și te bu - cu - ră Si - oa

ne! *p* Iar Tu, cu - ra - tă Năs - că - toa re

ne! Iar Tu, cu - ra - tă Năs - că - toa re

de Dum - ne - zeu, ve - se - le ște

de Dum - ne - zeu, ve - se - le ște

te în - tru În - vi - e rea Ce

te în - tru În - vi - e rea Ce

lui năs - cut al tău!

lui năs - cut al tău!

Stih: *p* Femeile au alergat să spună Apostolilor: *Indrăzniți acum, îndrăzniți,*

Recitativ

Femeile au alergat să spună Apostolilor: *Indrăzniți acum, îndrăzniți,*

că Hris - tos a în - vi - eat
 că Hris - tos a în - vi - eat
 a tre - ia zi din mor - mînt.
 a tre - ia zi din mor - mînt.
 O! Dum - ne - ze - es - cul, O! iu - bi
 O! Dum - ne - ze - es - cul, O! iu - bi
 tul, O! prea dul - ce - le Tău glas! Că cu
 tul, O! prea dul - ce - le Tău glas! Că cu
 noi ai fă - gă - du - it să fii cu a -
 noi ai fă - gă - du - it să fii cu a -
 de - vă - rat, pî - nă la sfîr - și - tul vea - cu -
 de - vă - rat, pî - nă la sfîr - și - tul vea - cu -

lui, Hris - toa _____ se. Pe Ca _____ re în - tă -

lui, Hris - toa _____ se. Pe Ca _____ re în - tă -

ri - re de nă - dej _____ de a - vîn _____ du - L,

ri - re de nă - dej _____ de a - vîn _____ du - L,

cre - din - cio _____ șii ne bu - cu - răm.

cre - din - cio _____ șii ne bu - cu - răm.

Stih: Hristos, Paștile cele noi, jertfa cea vie jertfită, Mie - lu - șe

Hristos, Paștile cele noi, jertfa cea vie jertfită, Mie - lu - șe

lui lui Dum - ne - zeu, Cel ce ri - di _____

lui lui Dum - ne - zeu, Cel ce ri - di _____

că pă - ca _____ te - le lu _____ mii.

că pă - ca _____ te - le lu _____ mii.

III

mf

O! Paș — ti - le ce - le mari și prea

O! Paș — ti - le ce - le mari și prea

Sfin - țî — te, Hris — toa — se! *mf* O! în -

Sfin - țî — te, Hris — toa — se! O! în -

țe - lep - ciu - nea și cu - vîn — tul și

țe - lep - ciu - nea și cu - vîn — tul și

pu - te — rea lui Dum - ne - zeu! *mf* Dă - ne

pu - te — rea lui Dum - ne - zeu! Dă - ne

no — uă să ne îm - păr - tă - șim cu

no — uă să ne îm - păr - tă - șim cu

Ti - ne mai a - de - vă - rat în zi - ua

Ti - ne mai a - de - vă - rat în zi - ua

cea ne în-se-ra tă a

cea ne în-se-ra tă a

îm-pă-ră-ți-ei Ta le!

îm-pă-ră-ți-ei Ta le!

Se repetă Catavasia: «Luminează-te, luminează-te...» (vezi pag. 50); preotul rostește Ectenia mică (vezi pag. 10) cu Vozglasul: «Că pre Tine Te laudă...», după care urmează:

LUMINÎNDA

Glasul III *ra*

Cu tru-pul a-dor-mind ca un mu-ri-tor, Im-pă-ra-te și Doam-ne,

Cu tru-pul a-dor-mind ca un mu-ri-tor, Im-pă-ra-te și Doam-ne,

te și Doam-ne,

te și Doam-ne,

a tre - ia zi ai în - vi - at

a tre - ia zi ai în - vi - at

pe A - dam din stri că - ciu ne

pe A - dam din stri că - ciu ne

ri di cînd; Și moar

ri di cînd; Și moar

tea pier - zîn du - o,

tea pier - zîn du - o,

Paș - ti - le ne - stri - că - ciu nii, lu mii

Paș - ti - le ne - stri - că - ciu nii, lu mii

de mîn tu - i re.

de mîn tu - i re.

De trei ori.

Urmează îndată:

L A V D E L E

4 Stihiri ale Octoîhului Glasul I

4 Stihiri ale Paștelui....Glasul V

Glasul I ^{cu} $\frac{J}{q}$ $\frac{q}{q}$

mf *Andante*

Toa _____ tă su - fla - rea să la - u -

Toa _____ tă su - fla - rea să la - u -

de pre _____ Dom _____ nul. Lă - u - dați pre _____

de pre _____ Dom _____ nul. Lă - u - dați pre _____

Dom _____ nul _____ din _____ ce _____ ruri, lă -

Dom _____ nul _____ din _____ ce _____ ruri, lă -

u - dați pre El _____ în _____

u - dați pre El _____ în _____

fru cei _____ de _____ sus; $\frac{J}{q}$ $\frac{q}{q}$

fru cei _____ de _____ sus;

Ți - e se cu - vi _____ ne cîn - ta _____ re,

Ți - e se cu - vi _____ ne cîn - ta _____ re,

Dum - ne - ze _____ u _____ u _____ le.

Dum - ne - ze _____ u _____ u _____ le.

Lă - u - dați pre El toți în _____ ge rii Lui;

Lă - u - dați pre El toți în _____ ge rii Lui;

lă - u - dați pre El _____ toa _____ te

la - u - dați pre El _____ toa _____ te

pu - te _____ ri _____ le _____

pu te _____ ri _____ le _____

Lui; Ți - e se cu - vi _____ ne cîn - ta _____ re

Lui; Ți - e se cu - vi _____ ne cîn - ta _____ re

Dum - ne - ze u le.

Dum - ne - ze u le.

Stih: *p* Ca să facă întru dînșii judecată scrisă, slava aceasta este tuturor cuvi-

Recitativ

Ca să facă întru dînșii judecată scrisă, slava aceasta este tuturor cuvi-

mf o și lor Lui.

Andante

o și lor Lui.

Lă - u - dăm, Hris - toa - se, pa - ti -

Lă - u - dăm, Hris - toa - se, pa - ti -

ma Ta cea mîn - tu - i toa re,

ma Ta cea mîn - tu - i toa re,

și slă - vim În vi

și slă - vim În vi

e _____ rea _____ Ta.

e _____ rea _____ Ta.

Stih: *mf* Lăudați pre Domnul întru sfinții Lui, lăudați pre El întru tă _____ ri - a

mf Lăudați pre Domnul întru sfinții Lui, lăudați pre El întru tă _____ ri - a

mf *Andante*

pu - te _____ rii _____ Lui.

pu - te _____ rii _____ Lui.

|| *mf* Ce _____ la ce răs - tig - ni - re ai răb -

Ce _____ la ce răs - tig - ni - re ai răb -

dat și moar _____ tea ai stri _____ cat și

dat și moar _____ tea ai stri _____ cat și

ai în - vi - eaf _____ din _____ morți,

ai în - vi - eaf _____ din _____ morți,

îm - pa că vi - ea - ța noas - tră,
 îm - pa că vi - ea - ța noas - tră,

Doam ne, ca un pu-
 Doam ne, ca un pu-

ter nic a toa te.
 ter nic a toa te.

Stih: Lăudați pre El întru puterile Lui, lăudați pre El după mul-ți-
 Recitativ Andante
 Lăudați pre El întru puterile Lui, lăudați pre El după mul-ți-

mea sla vei Lui.
 mea sla vei Lui.

III Ce la ce ia dul
 Ce la ce ia dul

ai pră _____ dat, și pe om l-ai în - vi -
 ai pră _____ dat, și pe om l-ai în - vi -

eat cu în - vi - e _____ rea Ta, Hris _____
 eat cu în - vi - e _____ rea Ta, Hris _____

toa _____ se, în - vred - ni -
 toa _____ se, în - vred - ni -

ce _____ ște - ne pre noi cu i _____ ni - mă cu _____
 ce _____ ște - ne pre noi cu i _____ ni - mă cu _____

ra _____ tă să cîn _____ tăm și _____ să
 ra _____ tă să cîn _____ tăm și _____ să

Te _____ slă _____ vim.
 Te _____ slă _____ vim.

Stih: *mf* *q* *p* Lăudați pre El în glas de trîmbită, lăudați pre El în psal - ti - re *mf* *q* *Andante*

p Recitativ *mf* *q* *Andante*

Lăudați pre El în glas de trîmbită lăudați pre El în psal - ti - re

și-n a lă - u - tă. *mf* *q*

și-n a lă - u - tă.

IV *mf* *q* Po - go - rî - rea ta cea cu dum - ne - *mf* *q*

Po - go - rî - rea - ta cea cu dum - ne -

ze - eas - că cu - vi - in - ță, mă - rin - *mf* *q*

ze - eas - că cu - vi - in - ță, mă - rin -

du o, Te lă - u - dăm pe Ti *mf* *q*

dū o, Te lă - u - dăm pe Ti

ne, Hris - toa se; nă - su *mf* *q*

ne, Hris - toa se; nă - su

tu - Te-ai _____ din Fe _____ cioa _____ ră Și ne

tu - Te-ai _____ din Fe _____ cioa _____ ră Și ne

des - păr - țit _____ ai fost de _____ Ta _____ tăl;

des - păr - țit _____ ai fost de _____ Ta _____ tăl;

pă - ti - mi _____ T-ai _____ ca

pă - ti - mi _____ T-ai _____ ca

un _____ om și de bu - nă vo - ie ai

un _____ om și de bu - nă vo - ie ai

răb - dat _____ răs - tig - ni

răb - dat _____ răs - tig - ni

re; _____ în - vi - ea _____ T-ai _____

re; _____ în - vi - ea _____ T-ai _____

din mor - mînt, ca din - tr-o că - ma

din mor - mînt, ca din - tr-o că - ma

ră ie șind,

ră ie șind,

ca să mîn - tu - ești lu

ca să mîn - tu - ești lu

mea, Doam ne, sla

mea, Doam ne, sla

vă Ți e!

vă Ți e!

STIHIRILE SFINTELOR PAȘTI

Glasul V $\text{Ლ} \text{Თ} \text{Თ} \text{Თ}$

Stih:

p Să învieze Dumnezeu, *mf* și să se ri -

p Să învieze Dumnezeu, *mf* și să se ri -

si - pea scă vrăj - ma - șii Lui.

si - pea scă vrăj - ma - șii Lui.

mf Paș - ti - le ce - le . sfin - țî te, as -

Paș - ti - le ce - le sfin - țî te, as -

tăzi no uă s-au a ră - tat. Paș -

tăzi no uă s-au a ră - tat. Paș -

ti - le ce - le no uă și sfin te.

ti - le ce - le no uă și sfin te.

Paș - ti - le ce - le de tai _____ nă,

Paș - ti - le ce - le de tai _____ nă,

Paș _____ ti - le în - tru tot cin - sti _____ te,

Paș _____ ti - le în - tru tot cin - sti _____ te,

Paș - ti - le Hris - tos iz - bă - vi - to _____ rul,

Paș - ti - le Hris - tos iz - bă - vi - to _____ rul,

Paș _____ ti - le ce - le fă _____ ră pri - ha _____

Paș _____ ti - le ce - le fă _____ ră pri - ha _____

nă, Paș _____ ti - le ce _____ le mari,

nă, Paș _____ ti - le ce _____ le mari,

Paș _____ ti - le cre - din - cio - și - lor,

Paș _____ ti - le cre - din - cio - și - lor,

Paș - ti - le ca - re au des - chis - no -
 Paș - ti - le ca - re au des - chis - no -

uă u și - le ra iu - lui, Paș -
 uă u și - le ra iu - lui, Paș -

ti - le ca re sfin - țesc pe toți
 ti - le ca re sfin - țesc pe toți

cre - din - cio și i. rall...
 cre - din - cio și i. rall...

Stih: *p* Precum se stinge fumul, să se stingă, pre - cum se to - peș -
 Recitativ *mf* Moderato
 Precum se stinge fumul, să se stingă, pre - cum se to - peș -

te cea - ra de la fa - ța fo - cu - lui.
 te cea - ra de la fa - ța fo - cu - lui.

Ve - niți de la mor - mînt, fe - mei
 Ve - niți de la mor - mînt, fe - mei
 bi - ne ves - ti toa re, și zi
 bi - ne ves - ti toa re, și zi
 ceți Si - o - nu - lui: Pri - meș te de
 ceți Si - o - nu - lui: Pri - meș te de
 la noi, bu - ne - le ves - tiri de bu - cu
 la noi, bu - ne - le ves - tiri de bu - cu
 ri e, a - le În - vi - e - rii lui Hris -
 ri e, a - le În - vi - e - rii lui Hris -
 tos; Ve - se - leș te - te, sal - tă
 tos; Ve - se - leș te - te, sal - tă

și te bu — cu ră, î - e - ru - sa -

și te bu — cu - ră, î - e - ru - sa -

li — me, pe Îm - pă - ra — tul Hris - tos

li — me, pe Îm - pă - ra — tul Hris - tos

vă - zîn — du-L ca un mi — re

vă - zîn — du-L ca un mi — re

ie - șind — din — mor - mînt.

ie - șind — din — mor - mînt.

Stih: Așa să piară păcătoșii de la fața lui Dumnezeu, iar drep —

Așa să piară păcătoșii de la fața lui Dumnezeu, iar drep —

ții să se ve - se - leas — că.

ții să se ve - se - leas — că.

III

mf *q* Mi - ro - no - si - țe - le fe - mei, foar

mf Mi - ro - no - si - țe - le fe - mei, foar

te de di - mi - nea - ță, stînd î -

te de di - mi - nea - ță, stînd î -

na - in - tea mor - mîn - tu - lui Dă - ță -

na - in - tea mor - mîn - tu - lui Dă - ță -

to - ru - lui de vi - ea - ță, *mf* *q*

to - ru - lui de vi - ea - ță,

a - fla - t-au în - ger pe pia - tră șe -

a - fla - t-au în - ger pe pia - tră șe -

mf *q* zînd; și a - ce - la, gră - ind - că

zînd; și a - ce - la, gră - ind - că

tre dîn - se le, a - șa zi - cea: ♩
♩

tre dîn - se le, a - șa zi - cea:

Ce că - u - tați pe Cel viu cu cei

Ce că - u - tați pe Cel viu cu cei

morți? Ce plîn - geți pe Cel ne - stri -

morți? Ce plîn - geți pe Cel ne - stri -

că - cios, ca și cum ar fi în - tru stri -

că - cios, ca și cum ar fi în - tru stri -

că - ciu ne? Mer - gând, Ves -

că - ciu ne? Mer - gând, Ves -

fiți u - ce - ni ci lor Lui. ♩
♩

fiți u - ce - ni ci lor Lui.

Stih: *Ƨ p* *q* Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, ca să ne *Ƨ*
Recitativ *Moderato*

Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, ca să ne

bu - cu - răm și să ne ve - se - lim în - trîn sa. *Ƨ q*

bu - cu - răm și să ne ve - se - lim în - trîn sa.

IV *Ƨ mf* *q* Paș - ti - le ce - le fru - moa se, *v'*
mf

Paș - ti - le ce - le fru - moa se,

Paș - ti - le Dom - nu - lui, Paș - ti - le, *Ƨ q*

Paș - ti - le Dom - nu - lui, Paș - ti - le,

Paș - ti - le ce - le prea cin - sti

Paș - ti - le ce - le prea cin - sti

te no uă ne-au ră - să - rit; Paș

te no uă ne-au ră - să - rit; Paș

ti — le, cu bu - cu - ri - e u - nul pe
 ti — le, cu bu - cu - ri - e u - nul pe

al — tul să ne — îm bră — ți - șăm.
 al — tul să ne — îm bră — ți - șăm.

O! — Paș - ti - le, iz - bă - vi — rea de
 O! — Paș - ti - le, iz - bă - vi — rea de

în - tris - ta — re! Că as — tăzi din mor -
 în - tris - ta — re! Că as — tăzi din mor -

mînt ca din - tr-o că - ma - ră stră - lu - cînd
 mînt ca din - tr-o că - ma - ră stră - lu - cînd

Hris - tos, pe fe - mei de bu - cu - ri - e
 Hris - tos, pe fe - mei de bu - cu - ri - e

le-a um - plut zi - când: Ves - tiți

le-a um - plut zi - când Ves - tiți

A - pos to li - lor!

A - pos to li - lor!

SLAVĂ..... ȘI ACUM

Glasul V ђ ѓ

Sla vă Ta tă lui

Andantino

Sla vă Ta tă lui

și Fi - u - lui și sfin

și Fi - u - lui și sfin

tu lui Duh,

tu lui Duh,

Și a - cum și pu - ru -

Și a - cum și pu - ru -

rea, și în ve - cii - ve - ci -

rea, și în ve - cii - ve - ci -

lor. A - min.

lor A - min.

Zi - ua În -

Zi - ua În -

vi - e ri! și să -

vi - e ri! și să -

ne lu - mi - nă - m cu prăz - nu -

ne lu - mi - nă - m cu prăz - nu -

i re, și u

nul pe al tul să ne

îm - bră țî

șăm. Să zi cem: fra

țî lor, și ce - lor ce ne u - răsc

pe noi, să ier - tăm toa

te pen tru în vi
te pen tru în vi

e re Și a - șa
e re Și a - șa

să stri găm: Hris - tos
să stri găm: Hris - tos

a în - vi - eaf din morți
a în - vi - eaf din morți

cu moar tea pe moar te
cu moar tea pe moar te

căl cînd, și ce - lor
căl cînd și ce - lor

din mor - mîn turi,

din mor - mîn turi,

vi ea ță dă

vi ea ță dă

ru - in du - le.

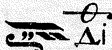
ru - in du - le.

Apoi preotul rostește Ectenia întreită („Miluește-ne pre noi Dumne-zeule....”) și Ectenia cererilor („Să plinim rugăciunile noastre....”), după care face otpustul (spolisul) Utreniei, precum arată în Penticostar (sau în cartea numită Slujba Invierii.)

CÎNTĂRILE DIN SLUJBA SFINTEI LITURGHII

Preotul, stînd înaintea Sfintei Mese, se închină și zice: « Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu.... » de două ori și, Doamne, buzele mele vei deschide.... » (odată). Apoi dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei (« Binecuvîntată este împărăția.... »), făcînd semnul Crucii cu Sf. Evanghelie peste Sf. Antimis. După aceea, luînd în mîna stîngă Sf. Cruce și făclie aprinsă, iar în dreapta cădelnița, cîntă « Hristos a înviat odată, iar cîntăreții (corul) de două ori Preotul rostește apoi stihurile Invierii: « Să învieze Dumnezeu.... » cînd în cele patru laturi ale Sfintei Mese, ca și la începutul Utreniei, iar cîntăreții (corul) răspund după fiecare stih cu cîntarea, « Hristos a înviat din morți.... » Preotul, stînd în fața Sfintei Mese, rostește apoi Ectenia mare, după care cîntăreții cîntă:

ANTIFONUL I^{iu}

Glasul II

Stih: Strigați Domnului tot pă - mîn tul.

Recitativ

Strigați Domnului tot pă - mîn tul.

 Pen - tru ru - gă - ciu ni le Năs -

Moderato

Pen - tru ru - gă - ciu ni le Năs -

 că - toa rei de Dum - ne - zeu Mîn - tu - i - to -

că - toa rei de Dum - ne - zeu Mîn - tu - i - to -

 ru le, Mîn - tu - eș - te - ne pre noi.

ru le, Mîn - tu - eș - te - ne pre noi.

La fel se cântă stihurile următoare (vezi Pentecostarul), repetându-se după fiecare stih: „Pentru rugăciunile....”, ca mai sus. Apoi preotul rostește Ectenia mică, după care cântăreții cântă:

ANTIFONUL al II-lea

Glasul II Δ i

Stih: Δ *p* Dumnezeule, milostivește-Te spre noi și ne bi-
 Recitativ Moderato

Dumnezeule, milostivește-Te spre noi și ne bi-

ne - cu - vin - tea ză!

ne - cu - vin - tea ză!

Δ *mf* Mîn - tu - eș - te - ne pre noi, Fi
 Moderato

Mîn - tu - eș - te - ne pre noi, Fi

ul - lui Dum - ne - zeu, Ce - la ce ai în

ul - lui Dum - ne - zeu, Ce - la ce ai în

vi eaf din morți, pre cei ce

vi eaf din morți, pre cei ce

cîn - făm Ți e A - li - lu - i - a!

cîn - făm Ți e A - li - lu - i - a!

La fel se cîntă stihurile următoare (vezi Pentecostarul), repetîndu-se după fiecare: „Mîntuiește-ne pre noi”; Apoi Slavă.... Și Acum....»Unule născut*(vezi Liturghierul uniformizat) Preotul rostește Ectenia mică, după care cîntăreții cîntă:

ANTIFONUL al III lea, la care se cîntă stihurile: „Să învieze Dumnezeu.....” și celelalte, urmate de „Hristos a înviat” (glasul II sau cel de Podoleanu) ca la începutul Utreniei (vezi pag.3 și 4).

Urmează apoi slujba obișnuită a Sfintei Liturghii, cu deosebirea că în loc de „Sfinte Dumnezeule” se cîntă „Cîți în Hristos v-ați botezat...?” (vezi Cîntările Sfintei Liturghii pag.82); la Axion se cîntă „Ingerul a strigat....?”, vezi Cîntările Sfintei Liturghii, pag.98, iar în loc de „Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului...?” „Văzut-am lumina cea adevărată....?” și „Fie numele Domnului binecuvîntat....?” se cîntă Hristos a înviat!

În loc de Sfinte, Dumnezeule*..... se cîntă:

CÎȚI ÎN HRISTOS

Glasul I Pa

A - min. Cîți în Hris - tos v-ați

A - min. Cîți în Hris - tos v-ați

bo - te - zat, în Hris - tos v-ați și - m - bră -

bo - te - zat, în - Hris - tos v-ați și - m - bră -

cat A - li - lu i a.

cat A - li - lu i a.

De trei ori Apoi:

Mă - ri - re Ta - tă - lui și Fi - u -
 Mă - ri - re Ta - tă - lui și Fi - u -
 lui și Sfîn - tu - lui Duh. Și a -
 lui și Sfîn - tu - lui Duh. Și a -
 cum și pu - ru - rea și în ve -
 cum și pu - ru - rea și în ve -
 cii ve - ci - lor a - min. În Hris -
 cii ve - ci - lor a - min. În Hris -
 tos v-ați și-m - bră - cat A - li -
 tos v-ați și-m - bră - cat A - li -
 lu i a.
 lu i a.

Se cîntă înc-odată, „Cîți în Hristos?
 Însă mai rar și cu voce puternică.

AXIOMUL ÎNVIERII

Glasul V Რ Ს

Nicolae Lungu

Რ Ს *mp* *Andante*

În ge - rul a stri - gat
 În ge - rul a stri - gat

ce - lei pli - ne de da
 ce - lei pli - ne de da

ruri: Რ Ს *mp* *Andante*
 Cu - ra - tă Fe - cioa ră,
 ruri: Cu - ra - tă Fe - cioa ra,

bu - cu ră - te și ia - răși
 bu - cu ră - te și ia - răși

zic: bu - cu ră - te, că
 zic: bu - cu ră - te, că

decresc

Fi — ul tău a în - vi - eat a tre — ia

Fi — ul tău a în - vi - eat a tre — ia

zi din groa — pă Lu - mi -

zi din groa — pă Lu - mi -

nea — ză — te, lu - mi - nea — ză —

nea — ză — te, lu - mi - nea — ză —

te, No — u - le i - e - ru - sa -

te, No — u - le i - e - ru - sa -

li — me, că sla - va — Dom —

li — me, că sla - va — Dom —

nu — lui pres - te ti — ne a

nu — lui pres - te ti — ne a

ră _____ să _____ rit. **Jl q** Sal -

ră _____ să _____ rit. Sal -

tă, _____ sal _____ tă a _____ cum și te

tă, _____ sal _____ tă a _____ cum și te

bu - cu - ră, Si - oa _____ ne; ia - ră

bu - cu - ră, Si - oa _____ ne; ia - ră

tu, Cu - ra - tă, ve - se - le _____ ște te

tu, Cu - ra - tă, ve - se - le _____ ște te

în - tru în - vi - e _____ rea ce

în - tru în - vi - e _____ rea ce

lui năs _____ cut _____ al _____ tău. **Jl q**

lui năs _____ cut _____ al _____ tău.

Magistrand Pr. Gheorghe A. Nicolae

TELURI MORALE ÎN PREDICILE DESPRE POCĂINȚĂ ALE SFÎNTULUI IOAN GURĂ DE AUR *

Profilul moral și social al activității omiletice a marelui predicator de la Antiohia se sprijină puternic, printre altele, și pe Omiliile despre pocăință, — un ciclu de predici rostite în timpul postului mare al unui an din preajma lui 395.

Asupra autenticității, numărului și ordinii succesiunii lor s-a discutat foarte mult¹. Cum aceste chestiuni nu fac obiectul preocupărilor noastre, nu le mai reluăm. Ne folosim de concluziile cele mai îndreptățite puse și anume: sînt nouă omiliile autentice, rostite — după toate probabilitățile — în ordinea în care le-a tipărit Migne². Noi le vom numi *Predici despre pocăință*, titlu sub care pare a se fi încetățenit în literatura noastră teologică.

Scopul principal al acestor predici este — precum însăși denumirea lor o arată — să pregătească pe credincioși în vederea primirii Tainei Mărturisirii și a Împărtășirii solemne de Paști.

Cum însă în gîndirea Sfîntului Ioan, unirea sacramentală trebuia să corespundă — la posibilitatea maximă — unei vieți morale³, predicile sale despre pocăință au în urzeala lor și firele unor norme de conduită etică de aplicabilitate mai largă. Prezența lor aci dovedește orizontul vast pe care-l îmbrățișa cu privirea marele predicator, interesul său adînc pentru terenul întins al vieții sociale în care vedea înfipte rădăcinile faptelor ce trebuiau corectate prin pocăință, convingerea lui că sporul spiritual al creștinilor trebuie să se confirme prin înflorirea virtuților și îmbunătățirea vieții practice.

Iată de ce socotim că nu e lipsit de interes și folos să reliefăm cîteva din țelurile morale și mijloacele de înfăptuire adecvate pe care le conturează predicile despre pocăință; ceea ce vom și face în rîndurile de față,

* Această lucrare de seminar pentru titlul de magistru în teologie a fost întocmită sub îndrumarea și supravegherea P. C. Pr. Prof. Ioan G. Coman, care a și dat avizul să fie publicată.

1. Vezi amănunte la Ștefan Bezdechi: *Sfîntul Ioan Gură de Aur, Predici despre pocăință și despre Sfîntul Vavila*, traducere în românește, Sibiu, 1938, p. III—IV.

2. P. G., XLIX, 277—349—350. Vezi Ștefan Bezdechi, *op. cit.*

3. C. Stöcker, *Eucharistische Gemeninschaft bei Chrysostomus*, în «*Studia Patristica*», vol. III, *Papers presented to the second International Conference on Patristic Studies held at Christ Church, Oxford, 1955*, Part. II, edited by Kurt Aland and F. L. Cross, «*The und Untersuchungen*», 64, Berlin, Akademie-Verlag, 1957, p. 309—316. Cit. după Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Personalitatea Sfîntului Ioan Gură de Aur*, în «*Studii Teologice*», IX (1957), 9—10, p. 609.

după ce ne vom opri mai întâi câteva momente asupra elementelor sau căilor prin care se înfăptuiește pocăința propriu-zisă, după opinia Sfântului Ioan Gură de Aur.

Căile și elementele pocăinței. — Tema aceasta constituie firul pe care se brodează conținutul profund moralizator al celor nouă predici despre pocăință. În general, căile ori momentele principale ale procesului psihologic al pocăinței cuprind mai multe trepte.

Mărturisirea păcatelor este prima treaptă. Pe ea trebuie să urce neapărat cel împovărat de păcate: «Ești păcătos, intră în biserică, spre a-ți mărturisi păcatele»⁴.

De nu le vom mărturisi noi, păcatele tot ne vor fi scoase la iveală: «Crezi că dacă nu-ți vei spune tu însuși că ești păcătos, n-o să te pîrască diavolul? Ia-i-o înainte și fură-i tu slujba lui, căci slujba lui e să pîrască. Atunci de ce nu-l preîntîmpini, nu-ți spui păcatul, nu te curățești de greșeală, cînd știi bine că vei da de un pîriș care nu știe să-și țină gura?»⁵.

Mărturisirea păcatelor trebuie făcută cît mai neîntîrziat după săvîrșirea lor, altfel răul se mărește: «Cain n-a vrut să-și mărturisească îndată păcatul, apoi l-a cuprins deznădejdea și astfel n-a primit iertarea, pe cînd David, prin pocăință la vreme, s-a izbăvit de păcat»⁶.

Numai singură mărturisirea păcatului, n-ar avea nici un efect, dacă n-ar fi unită cu *adîncă părere de rău pentru săvîrșirea păcatului*: «Ai păcătuit? Plîngi și-ți vei șterge păcatul!»⁷. Apostolul Petru a săvîrșit unul din cele mai mari păcate lepădîndu-se de Domnul în noaptea prinderii Lui; dar, dîndu-și seama, «a început să plîngă; și nu numai că a plîns, dar a plîns amar, făcînd un al doilea botez, cu lacrimile din ochi. Și, fiindcă a plîns amar, și-a șters păcatul. Căci după aceasta, i se încredințează lui cheile cerului. Dacă deci plînsul lui Petru a șters un păcat așa de mare, cum s-ar putea ca ție, cînd plîngi, să nu ți se ierte păcatul tău? N-a fost o vină mică să-ți tăgăduiești pe propriul tău Domn, ci un păcat mare și greu; și totuși lacrimile l-au șters. Plîngi și tu deci păcatul și nu-l plînge așa, cum s-o întîmpla, sau numai de ochii lumii, ci plînge-l amar, ca Petru. Varsă lacrimi din adîncul inimii, pentru ca Domnul, cuprins de milă pentru tine, să-ți ierte păcatul»⁸.

«Mai ai și o a treia cale de pocăință», spune Sfântul Ioan Gură de Aur, în Predica a doua, în care el enumără succint o bună parte din căile asupra cărora va reveni mai insistent și pe larg în predicile următoare: «Care este această a treia cale? *Smerenia*: fii smerit și ai desfăcut lanțurile păcatului.

4. Predica II-a, 1, P. G., XLIX, 285; vezi traducerea în limba română a lui Ștefan Bezdechi, *op. cit.*, p. 12.

Deoarece în continuare vom folosi permanent această traducere, trimiterile la textul original și la traducerea românească vor preciza numai numărul Predicii și al paragrafului, coloana din P. G., vol. XLIX și traducerea cu pagina.

5. *Ibidem.* 6. II, 1, 2, col. 285—287; în traducere, p. 13—15.

7. II, 3, col. 287; în traducere, p. 15. 8. III, 4, col. 298; în traducere, p. 30.

Dovada acestui lucru ne-o dă Scriptura, prin citirea pericopei despre fariseu și vameș»⁹.

Fariseul s-a coborât din templu pierzându-și dreptatea, iar vameșul câștigînd dreptatea¹⁰. Dacă deci vameșul, care e un așa de mare păcătos, a căpătat un asemenea dar, fiindcă s-a arătat smerit, cu cît mai mult va căpăta cel înzestrat cu virtute, cînd arată smerenie¹¹.

Al patrulea drum care duce la pocăință este *milostenia*, «împărăteasa virtuților, care, ținînd locul de apărător prea destoinic, foarte degrabă duce pe oameni chiar în inima cerurilor. Mare lucru e milostenia! De aceea striga și Solomon: «Mare lucru e omul și scump lucru un bărbat milos» (Prov. XX, 6). Mari sînt aripile milosteniei: ea străbate văzduhul, trece de lună, răzbește dincolo de razele soarelui, vine chiar pînă la culmea cerurilor. Dar nici acolo nu se oprește, ci, străbătînd chiar cerurile și trecînd prin cetele îngerilor și corurile arhanghelilor și prin toate puterile cerești, se oprește chiar în fața tronului împărătesc»¹².

Un alt mijloc de pocăință este *rugăciunea*. «Roagă-te în orice oră și nu-ți pierde nădejdea rugîndu-te, nici nu cere îndurarea lui Dumnezeu cu nepăsare; dacă stăruie, nu te va respinge, ci-ți va ierta păcatele și-ți va da ceea ce ceri. Dacă rugăciunea ta ți-a fost ascultată, stăruie în rugăciune, aducînd mulțumirile tale; dacă n-ai fost ascultat, stăruie în rugăciune, ca să fii ascultat»¹³.

Predica a cincea are ca temă *postul*, ca drum spre pocăință. Obligatorietatea postului constituie și pentru cei drepți (Fac. II, 16, 17) și pentru cei păcătoși (Fac. III, 19), un mijloc de apropiere de Dumnezeu. Postul este cadrul și condiția esențială pentru exercitarea adevăratei pocăințe. Postul, rugăciunea și milostenia, dau omului aripi ce-i ușurează zborul spre virtute și desăvîrșire.

În fața osîndeii ce-i așteaptă pe cei ce nesocotesc postul (Fac. III, 19; II Cor. XII, 21), prin lipsa de eficiență a credinței acestora în fața dușmanilor mîntuirii și vieții (Matei XVII, 20), Dumnezeu opune puterea neînvinsă a celor care-l cinstesc, acestora li se șterge pînă și osînda de moarte¹⁴.

Mijloacele acestei terapeutici sufletești premergătoare pocăinței, sînt pe larg și interesant analizate de Sfîntul Ioan Gură de Aur. Întrucît o prezentare a lor a fost făcută nu prea de mult timp¹⁵, noi nu mai insistăm,

9. II, 4, col. 298; în traducere, p. 18.

10. *Ibidem*, col. 290; în traducere, p. 19.

11. II, 5, col. 290; în traducere, p. 19.

12. III, 1, col. 293; în traducere, p. 22—23.

13. III, 4, col. 297; în traducere, p. 28.

14. V, 1—5, col. 305—314; în traducere, p. 42—52.

15. Un studiu special l-a închinat Diac. Prof. O. Bucevschi: *Sfîntul Ioan Gură de Aur: Omiliile «despre pocăință»*, în «Studii Teologice», IX (1957), nr. 9—10, p. 625—631.

ci, precum am anunțat, încercăm doar să reliefăm, prin câteva exemple, bogatul fond de *principii și idealuri morale* pe care marele înnoitor moral al societății de pe vremea aceea, îl îmbia ascultătorilor săi.

Solidaritatea umană. — Față de societate, individul e ca partea dintr-un tot: «Sintem legați laolaltă ca trupul cu mădularile lui», zice Sfântul Ioan Gură de Aur¹⁶.

«Starea morală a omului nu este indiferentă obștii, întucît răul se propagă de la ins la colectivitate, devenind obștesc, e ca o substanță molipsitoare care, plecînd de la un mădular, umple tot trupul»¹⁷. Aria pe care o molipsește răul individual nestăvilit la vreme, crește continuu, nu numai spațial ci și în timp, cu generațiile următoare care au moștenit, conștient ori inconștient, răul cultivat și propagat cîndva de unul singur, precum de altfel și binele se propagă la urmași¹⁸.

Societatea trebuie să vegheze deci asupra moralității indivizilor. Acțiunea ei în acest scop prezintă două aspecte distincte: una *profilactică* (preventivă) și alta *curativă*.

Sfântul recomandă insistent pe cea dintîi: «Oaia e în gura lupului — zice el; să i-o luăm înainte, să i-o smulgem din vreme, înainte ca s-o înghită sau să strice un mădular al nostru. Nava e în primejdie: să ne silim a o scăpa înainte de a se scufunda!»¹⁹. «Să preîntîmpinăm răul!»²⁰.

Dacă totuși răul a pătruns, să intervenim energetic. Fără îndoială că îndemnul la asemenea faptă trebuie să se sprijine pe motivări și convingeri generoase și dezinteresate. Marele predicator face însă și concesii, în această privință, admitînd ca imbold pentru moralizarea altora chiar și interesul nostru personal de a nu fi infectați de viciile lor: «Precum cînd arde o casă, chiar și aceia la care nu a ajuns focul se străduiesc și dau mină de ajutor, tot atît cît și cei atinși de năpastă, pentru ca nu cumva focul întinzîndu-se să ajungă și la ușile lor...»²¹, tot așa, dacă nu în interesul fratelui, măcar în al tău trebuie să te trezești. Oprește molima, împiedică putreziciunea, curmă prăpădul!»²².

Dacă obștea are dreptul și datoria să acționeze pentru îmbunătățirea morală a insului, apoi în aceasta, nu trebuie procedat la întîmplare. Între mijloacele de folosit, se numără și mustrarea și chiar înspăimîntarea²³. Dar în aplicarea lor, nu trebuie să se depășească limita și să se recurgă la jigniri, care, departe de a îndrepta, îndîrjesc, ori, în cel mai fericit caz, rămîn fără efectul dorit²⁴.

În general, Sfântul Ioan Gură de Aur se silește din răspuțeri să recupereze pe individ pentru societate, fiind convins că îndreptarea lui asigură «binefacerea pentru urmași, care vor merge înainte pe calea vir-

16. I, 2, col. 280; în traducere, p. 6. 17. I, 3, col. 281; în traducere, p. 6.

18. VII, 1, col. 323—234; în traducere p. 67.

19. I, 3, col. 281; în traducere, p. 7.

20. I, 2, col. 281; în traducere, p. 7.

21. *Ibidem.* 22. I, 2, col. 281; în traducere, p. 7.

23. I, 2, col. 280; în traducere, p. 6.

24. II, 2, col. 287; în traducere, p. 15.

tuții»²⁵. Între individ și societate există o strânsă dependență și eforturile bilaterale pentru crearea conștiinței clare asupra acestei relații și pentru atingerea unui nivel moral ridicat al insului și al colectivității asigură coeziunea membrilor societății, ideal pentru care Sfântul Ioan Gură de Aur a jertfit, fără rezervă, toată rîvna și truda sa.

Cultul muncii. — Activitatea recomandată pentru obținerea curățirii de păcate face aluzii vădite la virtutea dragostei de muncă, de a cărei prezență și putere sfântul condiționa de asemenea unirea sacramentală pentru care pregătea pe credincioși.

Trîndăvia este repudiată cu toată vigoarea. Ea e în stare să doboare chiar pe cel ce stă în picioare, constata Sfântul Ioan Gură de Aur²⁶. De aceea toți trebuie să se prindă cu voioșie în marea horă a muncii, absența individului de la această îndatorire punînd în cumpănă succesul eforturilor colectivității²⁷.

Activitatea veritabilă, susținută chiar cu acte de sacrificiu în vederea practicării adevăratei pocăințe trebuie să se concretizeze necondiționat în fapte: «Pocăința, nu e cea vestită prin cuvînt, ci aceea întărită prin fapte»²⁸. Pretutindeni e nevoie de săvîrșirea faptelor, căci, dacă lipsește aceasta, numele de creștin nu ne poate folosi la nimic²⁹.

Orice activitate, și desigur și cea privitoare la pocăință, trebuie să poarte pecetea curăției, să nu fie desfășurată în dauna aproapelui. Cînd nu mîncăm carne, dar mîncăm casele săracilor, nu ne agonisim decît osîndă³⁰.

Dintre mijloacele recomandate a fi folosite pentru stimularea și îndrumarea activității creștinului, cităm cîteva care se profilează pe fondul predicilor despre pocăință:

«Cel care a fost mușcat pentru cele de mai înainte — zice Sfântul Ioan Gură de Aur — arată un cuget mai prevăzător, cînd e vorba de cele următoare. *Aducerea aminte de greșelile din trecut* ajunge o piedică pentru cele viitoare»³¹. Analiza muncii și aducerea aminte despre eventualele greșeli săvîrșite sînt un bun pedagog, care ne rețin a le repeta pe viitor.

Concomitent cu evitarea erorilor proprii sau ale altora, din trecut, trebuie să acordăm toată atenția *exemplilor pozitive* și să ne străduim a le urma, stabilindu-ne în echilibrul necesar: să rămînem în aceeași stare și să nu ne dăm trîndăviei sau să ne înălțăm pe aripile îngîmfării³².

Trebuie să ne facem apoi *convîngerea că munca e ușoară*: «Căci multe lucruri, ușoare prin firea lor, se fac grele dacă pregetăm, după cum cele grele se fac ușoare și lesnicioase, dacă ne dăm osteneala. Greutatea nu e în firea lucrurilor, ci în voința aceluia care se apucă de ele. Cît de adevărat

25. VII, 1, col. 323; în traducere, p. 67.

26. I, 2, col. 279; în traducere, p. 4

27. VI, 2, col. 315—316; în traducere, p. 55.

28. VII, 3, col. 328; în traducere, p. 72.

29. IX, 1, col. 343; în traducere, p. 97.

30. VI, 1, col. 314; în traducere, p. 54.

31. VII, 4, col. 328; în traducere, p. 73.

32. IV, 2, col. 301; în traducere, p. 34.

e acest lucru, se vede din următoarele: «mierea, prin felul ei, are dulceață și încă foarte plăcută, dar pentru cei bolnavi ea e amară și neplăcută, nu prin firea ei, ci din pricina suferinței acelor»³³.

Pe muncitor îl îmbărbătează și așteptarea plății pentru truda depusă. Gîndind la răsplată sudorile muncii sînt mai ușor de suportat: «Așa sînt lucrurile grele: aduc după ele și mare răsplată. Dar nu te gîndi la trudă, ci la răsplată». Așa se întîmplă și în viață. Dacă te uiți la truda cerută de ispravă, e greu să te apuci de ea; dacă te uiți la răsplată, e ușor și lesnicios lucrul ce te așteaptă. Așa și cîrmaciul dacă s-ar uita numai la valuri, niciodată n-ar mai scoate corabia din liman; dar, înainte de valuri văzînd succesul și cîștigul, îndrăznește să pornească chiar prin oceanul nemărginit. Lucrurile grele se fac ușoare cînd nu ne uităm la greutatea lor, ci la răsplată așteptată³⁴.

Se poate aprecia ușor valoarea socială a acestei concepții, profund realiste și progresiste, despre relația muncă-răsplată, pe care Sfîntul Ioan Gură de Aur o propunea societății în plină epocă sclavagistă. Lupta trebuie ușurată prin așteptarea cununii, sudorile trebuie mîngiate cu asigurarea răsplății³⁵.

În pofida deprecierii muncii de către societatea sclavagistă contemporană lui, Sfîntul Ioan Gură de Aur reliefează adevărata valoare a muncii: ea este factorul determinant în realizarea progresului și tot ea este condiția esențială pentru atingerea desăvîrșirii morale.

Munca înfrățește pe oameni în avîntul lor spre fericire stabilind armonia între interesele individului și ale colectivității. Munca generează și face să înflorească în om cele mai alese virtuți sociale numite simțul sociabilității. Înseamnă colaborare socială de largă respirație.

Progresul în virtute. — În predicile sale despre pocăință, Sfîntul Ioan Gură de Aur recomandă formarea unui echilibru sufletesc al ascultătorilor săi. Acțiunile omului nu trebuie alimentate de entuziasm necontrolat, teamă sau constrîngere. Toate emoțiile prea tari sînt trecătoare. O dată cu ele dispare și forța marilor hotărîri. De aceea, inițiativele noastre trebuie urzite cu calm și în liniște. Creștinul trebuie să învețe a se stăpîni și a-și forma un temperament egal, care să nu se lase influențat de provocări întîmplătoare. Nu trebuie să ne lăsăm nici copleșiți în fața nenorocirilor și nici pradă iluziilor în împrejurări favorabile, ca luntrele cele ușoare care, la cea mai mică furtună, împresurate de valuri, se scufundă³⁶.

Adevăratul om nu renunță la înțelepciune cînd dă năpasta peste el, și nici la rîvnă și omenie după ce a trecut furtuna³⁷. Egal cu el însuși întotdeauna, adevăratul om cultivă virtutea pentru ea însăși, pentru frumusețea și puterea ei înălțătoare a valorificării omului și nu de spaimă sau din alte pricini, care reduc din valoarea virtuții și a omului.

33. VI, 5, col. 321; în traducere, p. 63.

34. VI, 2, col. 316; în traducere, p. 57.

35. *Ibidem.*

36. IV, 3, col. 302; în traducere, p. 36.

37. IV, 2, col. 301; în traducere, p. 34.

În aceasta rezidă măreția și valoarea virtuții: că nu se condiționează de nimic ce-i știrbește integritatea morală. «Trebuie să ne mirăm mai mult de calul care poate să meargă frumos fără frîu; căci nu e deloc de mirare că merge frumos cînd e strîns în frîu și hături; acest mers regulat nu trebuie pus pe seama soiului bun al calului, ci a strînsorii frîului. Același lucru se poate spune și despre suflet: nu e de mirare că se poartă bine cînd îi stă frica la spate, ci cînd a trecut ispita și frîul spaimei a fost îndepărtat, atunci dînd dovadă de bună rînduială și strunirea sufletului»³⁸.

În afară de această seninătate pe care el o dorește sufletelor, Sfîntul Ioan Gură de Aur mai subliniază și posibilitatea și datoria creștinului de a propăși în virtute. Nimeni nu trebuie să se oprească la un anumit stadiu în această privință. Creșterea virtuții nu are limită. O depășire e totdeauna posibilă. Trebuie să năzuim spre cele mai înalte, spre cele desăvîrșite³⁹. Virtutea are un sens permanent de urcare. Cei buni au datoria de a deveni și mai buni. Unora ca aceștia li se cere dobîndă la capitalul bun pe care îl au⁴⁰.

Dumnezeu chiar îi înspăimîntă pe cei drepți, tot ca să-i facă să sporească⁴¹; nu-i laudă, ca să nu le diminueze puterea virtuții; lauda i-ar face să alunece spre nepăsare⁴². Acesta este motivul pentru care Dumnezeu e aspru cu cei drepți⁴³ și le cere socoteală chiar de cele mai mărunte lucruri⁴⁴; voiește să nu le lipsească nimic, pînă la desăvîrșire⁴⁵. N-o face deci ca și cum ar fi dușmanul celor drepți, ci tocmai fiindcă nimic nu i-e mai drag ca omul drept⁴⁶.

Dintre mijloacele recomandate pentru asigurarea înaintării în virtute, Sfîntul Ioan Gură de Aur stăruie asupra întăririi voinței, element capital în această problemă; de asemenea, accentuează valoarea stăruinței — această soră bună a voinței — în zborul nostru spre atingerea unor culmi tot mai înalte de viață morală.

Aluzii la aceste două mijloace de perfecționare se întîlnesc în toate cele nouă predici. Mai abundent sînt filtrate în predica a opta.

Optimismul. — Predicile despre pocăință ale Sfîntului Ioan Gură de Aur înfățișează un crez optimist, sînt expresia energiei atotbiruitoare, o poartă larg deschisă prin care speranța intră triumfală în sufletele celor însetați de perfecțiune.

Făcînd să defileze prin fața atenției ascultătorilor săi o mulțime de personaje biblice, readuse de pe calea pierzării și cîștigate pentru misiuni înalte, Sfîntul Ioan demonstrează teza că elementul om, indiferent în ce stare l-ar fi adus împrejurările defavorabile unei viețuiri morale, este totuși recuperabil. Astfel, păcătoasa Rahab a devenit o eroină în asaltul

38. *Ibidem.* 39. VII, 3, col. 326; în traducere, p. 71.

40. VII, 3 col. 326; în traducere, p. 70 41. *Ibidem.*

42. VII, 2, col. 325; în traducere, p. 69.

43. VII, 2, col. 325; în traducere, p. 68.

44. VII, 3, col. 326; în traducere, p. 68—69. 45. *Ibidem.*

46. *Ibidem*; în traducere p. 70.

dat de evrei pentru cucerirea Ierihonului (Iisus Navi, II, 1—2)⁴⁷, din prigonitorul Saul a ieșit marele Pavel, din vameșul Matei un evanghelist⁴⁸.

Adeseori, chiar din părinți răi pot lăstări, imediat sau în generații mai îndepărtate, urmași buni, așa cum din Esau, prin Raguel și Zara, s-a născut Iov, «floare a răbdării»⁴⁹.

Virtutea e apoi accesibilă tuturor vîrstelor, nu constituie privilegiu exclusiv al vreunei categorii de inși: «Dacă cumva te dai nepăsării, nu-ți folosește părul cărunt; și iarăși nici tinerețea nu poate să-ți aducă vătămare, dacă ești harnic și plin de rivnă. Nu vârsta face moravurile; faptele bune izvorăsc din înțelepciunea sufletului. Daniel era de doisprezece ani cînd judeca, iar trei bătrîni, învechiți în rele, au născocit o poveste de preacurvie; nici acelora nu le-a slujit deci căruntețea, nici aceleia nu i-a stricat tinerețea»⁵⁰.

Nici chiar eventualele slăbiciuni sau infirmități fizice nu pot constitui piedică pentru practicarea virtuții. Sfîntul Ioan citează, ca în atîtea alte rînduri, pe Sfîntul Apostol Pavel «Învățătorul Bisericii, cuvîntătorul duhovnicesc, vasul alegerii, limanul cel liniștit, turnul cel neclătit», care «deși puțintel la trup, totuși a colindat tot pămîntul și l-a străbătut de parcă ar fi avut aripi»⁵¹.

După predicile despre pocăință, redresarea se poate face la toate vîrstele și în toate situațiile⁵².

Ca mijloace de alimentare a optimismului marele orator recomandă, între altele:

Înlăturarea deznădejdiei și a stărilor sufletești înrudite sau care duc la ea. «Să nu ne pierdem nădejdea, fiindcă nici o armă nu e așa de puternică în mîna diavolului ca deznădejdea. De aceea, lui nu-i face atîta bucurie cînd greșește cineva, cît îi face cînd deznădăjduiește»⁵³.

Deznădejdea nu ne lasă să scăpăm de relele ce ne amenință, ne duce la prăpastia răutății, după cum nădejdea te face ca grabnic să ieși de acolo. Ia vezi puterea și a uneia și a celeilalte: diavolul mai înainte era bun; deznădăjduind însă și trîndăvinduse a căzut în așa răutate, că nici n-a mai putut să se ridice».

Optimismul pe care marele predicator îl inspiră ascultătorilor săi se învederează și din asigurarea că în orice moment al vieții ne vom găsi, putem lucra cu folos și rod: «Cîtă vreme se spune «azi», să nu descu-rajăm»⁵⁴.

Nu numai deznădejdea, *dar și tristețea*, chiar cea motivată de săvîrșirea unor păcate, *trebuie temperată*, dacă nu chiar înlăturată, întrucît dăunează atmosferei de seninătate necesară vieții creștinului: «Precum corabia se scufundă cînd marea se umflă și valurile se înalță de pretutin-

47. VII, 5, col. 330—331; în traducere, p. 76—77.

48. VII, 2, col. 325; în traducere, p. 68.

49. VII, 1, col. 324; în traducere, p. 67.

50. II, 2, col. 286; în traducere, p. 14, referitor la *Istoria Suzanei*.

51. II, 5, col. 290; în traducere, p. 19.

52. Vezi și Pr. Prof. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 604.

53. I. 2. col. 280; în traducere, p. 5. 54. I, 4, col. 284; în traducere, p. 11.

deni, ca niște culmi, tot așa și sufletul, împresurat de toate părțile de mîhnire, repede se înăbușă, dacă nu e cineva să-i întindă mîna, căci tristețea — care e mîntuitoare —, ajunge, cînd e prea mare, o primejdie de moarte»⁵⁵.

*

Țelurile morale propuse în predicile despre pocăință sînt dezvoltate, împreună cu altele, pe larg, în restul scrierilor rămase de la marele dascăl al Bisericii⁵⁶; dar prezența lor reliefată în cuprinsul celor de față are o semnificație deosebită, care merită să fie observată și subliniată.

Mai înții, Sfîntul Ioan Gură de Aur se impune ca un trăitor autentic al vieții de virtute, — notă ce-i profilează valoarea în tezaurul patristic —; de aceea îi revenea ca ceva firesc să sublinieze conținutul complex al virtuții pocăinței, reflectînd-o ca o bogată experiență a trăirii autentic creștine a celor ce s-au hotărît să meargă pe calea desăvîrșirii morale și ca un încîntător buchet de realizări și bucurii duhovnicești.

Pocăința este cea mai bogată virtute creștină socială. Dar și cea mai unitară: elementele ei componente își primesc valoarea numai prin prezența lor integrală în conținutul ei bogat, divers și unitar.

Practicarea adevăratei pocăințe incumbă o bogată activitate morală socială: interdependența firească și valorică morală a inșilor și a colectivității evidențiază responsabilitatea majoră a acestora față de păstrarea și întărirea solidarității societății prin solidaritatea lor de trăire. Și, tot astfel se realizează și se asigură și valoarea morală și socială a insului.

Invitînd pe credincioși pînă și în momentul spovedaniei și împărtășirii, la însușirea și observarea poruncilor morale, general-obligatorii și la îmbunătățirea vieții morale⁵⁷, marele cuvîntător îi convingea că drumul spre unirea cu Dumnezeu trece prin unirea cu semenii prin slujirea binelui comun, a binelui altora. În momentele de culme al trăirii vieții autentic creștine, el întorcea privirile penitenților săi spre societate, terenul în care se nasc, cresc și se verifică virtuțile și se dobîndesc îndreptățiri pentru unirea sacramentală cu Hristos.

Acest fapt evidențiază o dată mai mult caracterul practic-social al predicii sale și constituie dovada înțelegerii înalte pe care Sfîntul Ioan Gură de Aur a avut-o despre condițiile unirii credinciosului cu Hristos, prin trăire.

Predicile despre pocăință ale Sfîntului Ioan Gură de Aur formează și astăzi un instrument necesar în lucrarea de îmbunătățire a vieții morale și harice creștine.

55. I, 3, col. 281; în traducere, p. 8.

56. A se vedea P. C. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Actualitatea Sfîntului Ioan Gură de Aur*, în «Studii Teologice», VII (1955), nr. 7—8, p. 403—422.

57. Cf. Ierom. Prof. Dr. Nicolae Mladin, *Sfîntul Ioan Gură de Aur, despre desăvîrșirea creștină*, în «Ortodoxia», IX (1957), nr. 4, p. 568.

NOTE BIBLIOGRAFICE

Dheilly J., *Dictionnaire biblique*, Paris, Desclee, 1964, X, 1260 p. + 20 p. cu tabele sincronistice și hărți.

Scopul acestui dicționar este pur practic și anume de a aduna pe scurt nenumăratele informații, utile înțelegerii Sfintei Scripturi. Autorului i s-a părut interesant să grupeze într-un singur volum multiplele domenii ce au legătură cu Biblia: istoria, geografia, personajele, instituțiile, cărțile biblice, arheologia și marile teme, ce preocupă lumea cercetătorilor biblici. Cu privire la personajele biblice, de multe ori la finele articolului au fost adăugate câteva rînduri cu privire la iconografie (sculptură și pictură) exemplele alese fiind împrumutate din muzeele cele mai accesibile din Franța și străinătate. Mai ales în ce privește «Liturgia», pentru fiecare carte canonică au fost inserate referințele cu privire la utilizarea cărții respective, la serviciile divine dinăuntru și dinafara bisericii.

Eissfeldt O., *Einleitung in das Alte Testament* (Neue Theologische grundrisse herausg. von R. Bultmann). 3 neubearbeitete Auflage, Tübingen, J.C.B. Mohr, 1964, XVI, 1130 p.

Prima ediție a acestei introduceri în Vechiul Testament a lui Eissfeldt a apărut în 1934. A doua ediție a apărut în 1956, iar această a treia ediție le depășește pe cele două dinaintea ei.

Autorul tratează materia în spirit critic. Schema lucrării este următoarea:

Partea I (*Treapta preliterară*), se ocupă de cele mai mici și mai scurte forme de vorbire și de locul pe care l-au avut ele în viață, de ex.: cuvîntări, predici, rugăciuni, scrisori, liste, povești, proverbe, cîntece, etc.

Partea II (*Preistoria literară a cărților Vechiului Testament*) arată aici cum au început să se contureze genurile literare: istoric, profetic, poetic, didactic, gnomic, apocaliptic, etc.

Partea III (*Analiza cărților Vechiului Testament*) începe cu Pentateuhul, arătînd mai întîi ipotezele emise și apoi tratează pe larg despre izvoarele celor cinci cărți ale lui Moise; trece la cărțile istorice și profetice, adoptînd diviziunea și denumirea din Biblia ebraică (Profeții anteriori și Profeții posteriori); și termină cu cărțile aghiografice.

Partea IV se ocupă de formarea canonului Vechiului Testament, unde amintește numai, pe scurt, de această spinoasă chestiune, fiindcă imediat trece la cărțile extracanonice pe care le împarte în două: *apocrife* (ceea ce noi numim necanonice și *pseudoepigrafice* (ceea ce noi numim apocrife). Aci, un capitol special îl ocupă apocri-fele și pseudoepigrafele aflate la Qumran.

Partea V (*Textul Vechiului Testament și cum s-a păstrat el pînă la noi*) se ocupă de textul mazoretic și de celelalte scrieri extramazoretice: Targumi, Pentateuhul Samaritean, Septuaginta. Traducerile grecești: Aquila, Teodotion, Simah și, în fine, de Vulgata și traducerile de mai tîrziu.

Lucrarea se încheie cu o minuțioasă bibliografie generală, iar în fruntea fiecărui capitol se află indicate cărțile cele mai importante, indicele locurilor din Vechiul Testament, de care s-a amintit în lucrare, ca și al locurilor din apocrife, pseudoepigrafe, autorii greci, latini, etc. (*Pr. Ath. Negoită*).

Parrot André, *Abraham et son temps* (Abraham și timpul său), Neuchâtel, 1962, 143 p. + 23 il., 20 tabele, în «Cahiers d'Archéologie biblique», nr. 14.

Parrot André, conservator șef la Muzeul Național din Paris, profesor la École du Louvre, conducătorul misiunii arheologice din Mari, este autorul mai multor volume din «Cahiers d'Archéologie Biblique», dintre care cităm: *Potopul și arca lui Noe*, *Turnul Babel*, *Ninive și Vechiul Testament*, etc. În lucrarea de față autorul își îndreaptă atenția asupra altor pasagii din Geneză, care, în cursul ultimelor două generații, au fost obiectul unor vii discuții. Capitolul I oferă o privire de ansamblu asupra cercetărilor care s-au ocupat cu probleme biblice, începând cu E. Renan, C. Piepenbring și J. Wellhausen. Capitolele următoare se bazează pe ultimele rezultate ale cercetărilor moderni. Capitolul al II-lea se ocupă de orașul Ur; capitolul al III-lea are titlul «De la Ur la Harran»; capitolul al IV-lea «De la Harran la Sihem»; capitolul al V-lea «În țara Canaanului»; capitolul al VI-lea «Geneza»; capitolul al VII-lea «Viața patriarhală»; capitolul al VIII-lea «Religia patriarhilor»; capitolul al IX-lea «Apogeul patriarhal»; capitolul al X-lea «Iconografia lui Abraham». După cum reiese de altfel și din titulatura capitolelor, toate obiecțiile și discuțiile ridicate de critică sînt dezbătute în lucrare. În expunerea sa autorul se bazează pe materialul scos la lumină de către săpături arheologice, în special la Nuzi și Mari. Lucrarea reușește să redea o imagine de ansamblu asupra relațiilor culturale, religioase, politice și de schimb ale Vechiului Orient, în care figura patriarhului Abraham, viața și peregrinările sale se încadrează pe deplin. Acest fapt nu distrage însă atenția de la problematica ridicată de critică, ci, dimpotrivă, este apropiată de înțelegerea nespecialistului, ca de exemplu în problema originii din Ur a lui Abraham și a rudelor sale, etc. E adevărat, nu aduce dovezi arheologice netăgăduite. În sprijinul afirmațiilor biblice, totuși, autorul, izbuțește să aducă, într-o formă simplă și clară, argumente în sprijinul afirmațiilor biblice și în același timp reușește să preîntîmpine neîncrederea supracriticistă («Orientalistische Literaturzeitung», nr. 1/2, 1965, col. 46—47). (Aug. B.).

Pr. Prof. Nic. Petrescu, *Note exegetice, cu privire la capitolul XXVIII, 17 din Sfinta Evanghelie de la Matei*, în «Mitropolia Olteniei», XVII (1965), nr. 7—8, p. 557—567.

«Citind de mai multe ori o pericopă evanghelică, în mai multe împrejurări, luînd mereu aminte la contextul fiecărui verset, apelînd și la alte ediții de traduceri românești și recurgînd și la textul original grecesc, descoperi noi și noi sensuri, cîteodată chiar alt sens decît acela pe care-l dă textul traducerii române. Faptul acesta — îndoiala asupra sensului unui text tradus — ne obligă să trecem neapărat la studiul textului original, din toate punctele de vedere: istoric, dogmatic, morfologic...». Sub acest unghi de vedere, autorul studiază din punct de vedere teologic și lingvistic textul «*Și dacă L-au văzut, s-au închinat Lui, iar unii s-au îndoit*» (Matei XXVIII, 17), care — făcînd parte din Evanghelia întîia a învierii — este foarte des folosit în slujbele bisericești, «născînd de fiecare dată confuzii în mintea ascultătorilor și contradicții pe care ei nu le pot înlătura».

Folosind valoroase studii și comentarii, făcînd o largă comparație de texte și supunînd textul la o amănunțită analiză filologică, autorul ajunge la concluzia că sfîrșitul versetului «*iar unii s-au îndoit*» a fost greșit tradus în toate edițiile românești (ale Sfintei Scripturi și ale Evangheliei cultice), datorită influenței traducerii Vulgatei, care s-a îndepărtat de textul grecesc.

Sintetizînd observațiile morfologice și sintactice făcute asupra textului grecesc al acestui verset — și întemeindu-se și pe unele traduceri franceze (Crampon, Lagrange, Fillion), ca și pe observațiile preotului Anghel Pîrvănescu în legătură

cu necesitatea «revizuirii traducerilor românești ale Noului Testament» — autorul propune traducerea textului din Evanghelia de la Matei XXVIII, 17, astfel:

«Și cînd l-au văzut pe El I s-au închinat, ei care se îndoiseră».

Autorul are dreptate cînd afirmă că prin această «traducere corectă atît din punct de vedere gramatical, cît și din punct de vedere stilistic, toate confuziile și contradicțiile dispar, iar exegeza textului se ușurează».

Semnăind temeinicia studiului și judiciozitatea observațiilor și concluziilor autorului, îi atragem atenția asupra faptului că Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, întocmitorul *Sfintei Evanghelii*, ediția 1964, cu toate că s-a folosit, după «îndrumarea dată de Sfintul Sinod», de ediția Noului Testament din 1951 (ale cărei calități deosebite le recunoaște și autorul studiului prezentat) a simțit greutatea de înțelegere a acestui loc (și desigur și a altora) și, supunînd unei amănunțite cercetări textul grecesc, a tradus locul din Evanghelia întîia a învierii astfel: «...și cînd L-au văzut, I s-au închinat ei care se îndoiseră (Sfînta și Dumnezeiască Evanghelie, Editura Institutului biblic și de misiune ortodoxă, ediția 1964, p. 278). Credem că aceasta este cea dintîi traducere românească oficială corectă a textului studiat de Pr. Prof. Nic. Petrescu.

Remus Niculescu, *Eustatie Altini*, în «Studii și cercetări de Istoria Artei», seria Artă plastică, tom. 12, nr. 1/1965, p. 3—64.

Eustatie Altini s-a născut în «Zagora Greciei»; iar după 1768 părinții lui se stabilesc la Iași.

Cele dintîi elemente ale meșteșugului, Altini le-a deprins în anul 1784, de la zugravul ieșean Nicolae «Moscovli», cu prilejul pictării catapetesmei bisericii episcopale din Huși. A studiat apoi la Academia din Viena, avînd ca director pe profesorul Füger.

În 1802 pictează, din încredințarea mitropolitului Iacob Stamati, biserica Banu din Iași (p. 2), iar din 1803 pare să dateze icoanele pictate de Eustatie pentru biserica ortodoxă din Bălți. De la mitropolitul Veniamin Costachi primește spre executare icoanele împărătești ale bisericii Sfîntul Gheorghe, vechea catedrală a Mitropoliei din Iași. Icoana reprezentînd chipul lui Iisus păstrează în grecește semnătura alcătuitorului: «Eustatie Altini a pictat, 1805, 30 aprilie». Anul 1805 mai înseamnă și terminarea lucrărilor catapetesmei bisericii episcopale, de la Roman, după cum de altfel este consemnat de următoarea inscripție: «Cu cheltuiala bogată a înalt-preasfințitului episcop, domnului domn Gherasim, a fost pictată și înfrumusețată această dumnezeiască și sfîntă tîmplă de către Eustatie Altini pictor, 1805, august 25».

În anul 1813 Altini pictează biserica Mînăstirii Sfîntul Spiridon. Ultimele icoane zugrăvite de pictor sînt cele din biserica Patruzeci de Sfînți. Icoana Sfîntului ierarh Nicolae păstrează însemnarea: «Adu-ți aminte Doamne de robii tăi Eustatie, Casandra și părinții lor, 1814, august». Catapeteasma bisericii n-a fost terminată de Altini; doar patru dintre icoane poartă amprenta stilului său. Boala l-a împiedicat s-o facă.

În aprilie 1815 murise și osemintele i se odihneau în țintirimul Patruzeci de Sfînți.

În opera lui Altini predomină un stil personal, mărturie a unei concepții artistice bine definite. Ca temperament, pictorul este un meditativ și un liric. «Iisus», una din cele două icoane aflate în pronausul bisericii Banu, oglindește în bună parte însușirile specifice artei sale — idealul de perfecțiune fizică și morală spre care năzuiau neoclasicii. Două din icoanele împărătești — «Duminica Tuturor Sîfnților» și «Adormirea Maicii Domnului» — sînt reprezentative pentru pictura religioasă a vremii.

Opera de maturitate a lui Altini este catapeteasma bisericii Sfîntului Spiridon (1813), în pictarea căreia se dovedește mai puțin tribut ar tradiției.

Activitatea portretistică a pictorului Altini, este mai puțin cunoscută. Muzeul de artă al Republicii Socialiste România a achiziționat recent un tablou: «*Portretul Saftei Talpan*» (1803—1804), atribuit cu siguranță lui Altini (p. 51). Dintre tablourile păstrate în palatul Mitropoliei din Iași și care poartă în mod evident caracteristicile stilului artistului, sînt portretele lui Scarlat Callimachi și Veniamin Costachi.

Creația artistică a lui Eustatie Altini constituie expresia unei puternice personalității premergătoare marilor portrețiști din secolul al XIX-lea, Aman și Grigorescu. (Ioan F. Stănculescu).

O. L a m p i d i s, *Nicéas évêque inconnu de Trébizonde*, în «Byzantinische Zeitschrift», Heft 2, München, decembrie 1964.

Posedăm astăzi puține peceti din regiunea Trebizonda¹; posedăm și mai puține peceti ale episcopilor din acest oraș. La numărul acestora trebuie să adăugăm și pe aceasta cu un diametru de 31—35 mm (cu cîmpul de 25 mm). Pecetea a fost găsită pe țărm în apropiere de orașul Trebizonda și prezintă următoarea inscripție:

† Δέλτος
καθ' ἣν ἀναρ-
χος ἐγράφη λό-
[γ]ος γραφάς
σφραγίσει: τρυ-
πεζούντος Νι-
κήτα-

Asupra textului autorul face următoarele observații:

a) Expresia savantă: Δέλτος καθ' ἣν ἀναρχος ἐγράφη λόγος care se referă la Sfînta Fecioară figurează pe pecete.²

b) Absența titlului episcopului Nichita. După cutumă, în terminologia Bisericii Grecești Orientale, se găsește τραπεζούντος, în timp ce cuvîntul ἐπισκοπος este subînțeles. Cine este acest episcop Nichita? În catalogul episcopilor de Trebizonda nu figurează nici un episcop cu numele de Nichita. Mai mult încă, nici un izvor, nici literar nici de altă natură, nu ne dă nici o dată asupra existenței unui Nichita episcop de Trebizonda. De altfel trebuie să semnalăm că acest catalog al episcopilor de Trebizonda nu este nici complet și nici sigur în unele puncte. Singura mărturie asupra acestui episcop Nichita rămîne această pecete.

Este greu de precizat cînd a părăsit acest episcop Nichita. Iconografia și examinarea paleografică a inscripției sîlesc pe autor să-l plaseze în secolul al XI-lea sau al XII-lea³. (Stelian I. Marinescu).

P. S. Năsturel, *Un épitrachilion roumain inconnu du Monastère de Karakallou*, Extrait de: Le Millénaire du Mont Athos, 963—1963. Etudes et Mélanges, II, Chevetogne, 1965, p. 275—283.

La ajutoarele acordate minăstirilor din Sfîntul Munte de către voievozii țărilor române pentru numeroasele construcții pe care le-au ridicat acolo, trebuie adău-

1. P. v. Laurent, *La succession épiscopale au siège de Trebizonde*, Archim. Pontou 21, 1965.

2. În textul îmnografic nu se găsește nici această expresie nici vreuna asemănătoare. Unica expresie care se apropie intrucitivă este βίβλος ἔμφυχος.

3. Reprezentarea Sfîntei Fecioare în picioare după Constantopoulos este din secolul al XII-lea Βυζαντινὰ Μολυβδόβουλλα, 1917.

gate darurile bogate de icoane, manuscrise, vase sfinte, odăjdii și alte obiecte necesare cultului. Majoritatea acestor daruri au pierit în cursul veacurilor; dar cele care mai există încă mărturisesc prin inscripțiile pe care le poartă proveniența lor moldo-valahă. Puține au fost studiate îndeaproape, sau au fost doar semnalate. Dintre acestea din urmă face parte și un epitrahil descoperit în Mănăstirea Karakalu din Sfântul Munte de expediția științifică română care, sub conducerea președintelui societății istorice române — Emanuel E. Krețulescu — a cercetat în anul 1914 parte din mănăstirile și comorile de artă din Sfântul Munte.

Cu scopul de a provoca pe cercetătorii de astăzi la studierea îndeaproape a acestui epitrahil, ca și a altor bogății ale tezaurului donațiilor românești din Sfântul Munte, autorul prezintă, după fotografia luată de expediția Krețulescu, frumoasa broderie care, la poale, sub cele două coloane cu Sfinții Apostoli, are inscripția: «Acest petrafil a făcut Io Matei Voevod și Doamna lui Elena, în anul 7158» (1649—1650), fără a preciza dacă a fost dăruit Mănăstirii Karakalu. Semnalând faptul că în 1648 călugări din această mănăstire se aflau în Moldova — unde au obținut ca stavropighie biserica Sfântul Nicolae din Ismail — autorul presupune că ei au putut trece și pe la curtea voievodului Matei Basarab în 1649—1650, obținând de la acesta danii pentru mănăstirea lor. Totuși lasă deschisă și posibilitatea ca epitrahilul să fi ajuns mai târziu în Mănăstirea Karakalu, provenind dintr-una din mănăstirile românești de la Sfântul Munte.

În continuare, autorul descrie epitrahilul, scoțind în evidență caracteristicile lui și comparându-le cu alte broderii moldovene și muntene cunoscute.

Două planșe — una prezentînd fotografia epitrahilului în întregime (făcută de expediția Krețulescu) și alta prezentînd fotografia doar a părții lui de jos (provenind din «Collection chrétienne et byzantine de L'École des Hautes Etudes») măresc interesul articolului.

T. G. Bulat, *O danie neobișnuită făcută de Constantin Brîncoveanu Mănăstirii Sfîntul Pavel de la Atos*, în «Glasul Bisericii» XXIV (1965), nr. 9—10, p. 848—855.

Este publicat în întregime cuprinsul hotărîrii marelui Sfat al țării adunat sub președinția mitropolitului Teodosie, la 30 mai 1694, prin care se acordă Mănăstirii Sfîntul Pavel de la Atos moștile, satele și țăgani pe care le posedă în Țara Românească aga Constantin Bălăceanu, ca despăgubire pentru milele strinse de arhimandritul Isaia din acea mănăstire și confiscate, înainte de bătălia de la Zărnești (1690), dintre nemți și turci, de generalul Haizler, protectorul agăi Constantin Bălăceanu, care denunțase pe arhimandritul Isaia ca spion al taberei turcești.

O scurtă prezentare a împrejurărilor istorice precede textul acestui document bogat în date importante.

P. Mihail, *Documente inedite ale cancelariei moldovenești din veacul al XVI-lea (din arhiva Metocului Sf. Mormînt din Constantinopol)*, în «Studii» revistă de istorie, Edit. Academiei Republicii Socialiste România, XVII (1964), nr. 2, p. 336—362.

Se publică textul slavon și traducerea românească a 23 acte medievale moldovenești, emise de cancelariile domnești, în perioada de la 22 august 1548 pînă la 29 iulie 1600, dintre care «14 sînt inedite, iar celelalte au mai fost publicate fie după copii slavone sau după traduceri vechi românești — uneori defectuoase —, fie după rezumate». În afară de cîteva, aceste documente sînt întăriri de proprietăți pentru mănăstirile: Bistrița, Galata, Pobrota, Sfîntul Sava și Tazlău. La început se

face o prezentare sumară a tuturor documentelor publicate, iar la sfârșit sînt prezentate în fotocopie 3 dintre ele.

V. Chereșteșiu, *Intemeierea presei românești din Transilvania și activitatea publicistică a lui George Bariț pînă la izbucnirea revoluției din 1848*, în «Anuarul Institutului de Istorie din Cluj», tomul VI (1963), p. 11—41.

Încercările de a înființa o gazetă pentru poporul român din Transilvania datează de la sfârșitul veacului al XVIII-lea. În 1789, o societate de literați din Sibiu a cerut autorităților transilvănene permisiunea editării unei foi periodice. În cerere se arată că foaia va fi scrisă pentru țărani români, cuprinzînd interesante și folositoare povește în ce privește agricultura și creșterea vitelor. Proiectul a căzut din lipsă de fonduri. Alte proiecte identice ca acela al medicului român Molnar-Piuariu, au căzut în egală măsură, pentru că autoritățile transilvănene se temeau ca să nu se răspîndească prin presă «periculoasele idei de libertate».

Abia în 1821 apare la Buda «Biblioteca Românească», editată de Zacharia Carcalechi. Din cauza greutăților, publicația a fost reluată abia în 1829 și în anii următori, pînă în anul 1834, cînd revista a fost desființată. Editorul a căutat să dea cititorilor o lectură interesantă, multă istorie; a reușit să atragă și unii colaboratori de valoare ca Ioan Triffu, care mai tîrziu și-a luat numele de Ioan Maiorescu. Trifu dă expresie gîndului multor români înaintați ai timpului, scriind: «scopul vieții mele e fericirea poporului român»¹.

Foile din București și Iași pătrundeau anevoie în Transilvania de altfel și conținutul lor, mai mult de informație locală, nu putea să atragă un număr mai mare de cititori transilvăneni. După încetarea apariției «Bibliotecii Românești» în 1834, numai românii, care formau majoritatea locuitorilor Transilvaniei, nu aveau o foaie a lor. Lipsa aceasta urma să o înlăture «Foaia Duminicii», redactată de translatorul Ioan Barac, tipărită la tipografia Gött cu speșele marelui comerciant român Rudal (Radu) Orghidan.² Pe redactorul foi — scrie N. Iorga — îl interesau tot felul de anecdote privitoare la curiozitățile științelor naturale ori la viața oamenilor celebri — pînă la înfățișarea întrecerilor de ciini și de șerpi.³ Mai publica Barac și versuri, făcute de el însuși. Nemulțumirea publicului cititor românesc s-a manifestat foarte curînd: într-o jumătate de an numărul abonaților a scăzut de la 800 la 150.⁴

Prin scăderea rapidă a numărului abonaților apărea clar că publicul românesc voia altceva nu un magazin de curiozități, ori o gazetă de distracție ușoară, cum era în stare să dea bătrînul translator Barac. Se simțea lipsa unei gazete serioase, culturale, de informație și îndrumare politică. Editorul Orghidan, pentru a nu pierde banii investiți în gazetă, a căutat un alt redactor și l-a găsit în persoana tînărului profesor George Bariț.

Bariț a primit cu bucurie oferta lui Orghidan să redacteze noua gazetă. Astfel a luat naștere în iulie 1837 «Foaia de săptămîină»; ea a fost însă sistată la al

1. N. Iorga, *Istoria presei românești*, București, f.a., p. 63.

2. „Observatorul” (Sibiu), 1885, nr. 36. Cf. și I. Pervain, *Foaia Duminicii, Contribuții la istoria presei românești din Transilvania*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, Ser. IV, Fasc. 2, 1961, Philologia, p. 113—126.

3. N. Iorga, *op. cit.*, p. 63.

4. I. Lupas, *Contribuțiuni la istoria ziaristicii românești ardelenne*, Sibiu, 1926, p. 58.

treilea număr, deoarece tipograful Gött avusese «concesiune de la guvernium» numai pentru foi politice în limba germană și maghiară, nu și română.

Orghidan, indispus după atitea neplăceri și pierderi bănești, s-a retras, dar tipograful Gött și redactorul Bariț nu s-au descurajat: prin magistratul orașului Brașov au cerut concesiunea pentru o foaie politică română. Încă în ianuarie 1838 a apărut «Foaia literară», care, nefiind considerată drept gazetă politică, n-avea nevoie de autorizație. Concesiunea pentru «Gazeta de Transilvania» a fost dată de către Cancelaria Curții din Viena încă în 13 ianuarie 1838; ea a fost comunicată de către «guvernium» cu oarecare întârziere, în 8 martie. În 12 martie 1838 a ieșit de sub tipar primul număr al «Gazetei de Transilvania», prima foaie politică românească din Transilvania; «Foaia literară» își schimbă titlul, luând numirea «Foaie pentru minte, inimă și literatură».

Bariț vede scopul principal al gazetelor sale în răspindirea luminii, a cunoștințelor, în combaterea neștiinței, în înfruntarea obscurantismului, și într-o neînrămurită încredere în știință.

Gazetele mai au — arată Bariț — misiunea să formeze «părerea obștească... căreia pe viitor nimic nu i se va putea împotrivi».

Pe tinăful publicist român îl interesa tot ce era pe linia progresului economic. Municipiile Brașov și Sibiu au trimis în mai 1847 o delegație la Viena, pentru a cere continuarea liniei ferate Viena—Bratislava (Pozsany) spre Pesta, de acolo la Arad, Sibiu și Brașov; din delegație a făcut parte și redactorul foilor române. Și după revoluția din 1848, Bariț a depus mari străduințe pentru dezvoltarea rețelei căilor ferate din Transilvania și a legăturii feroviare cu România.

Se poate spune că, dacă marea înceștarea revoluționară din 1848 nu i-a găsit pe românii din Transilvania cu totul nepregătiți acest fapt se datorește în bună parte activității publicistice a lui Bariț. Foile din Brașov au înfățișat publicului românesc toate problemele mari ale timpului: lupta forțelor noi împotriva instituțiilor vechi și perimate, lupta împotriva privilegiilor și absolutismului, străduințele spre libertatea socială și națională, problema unității culturale a românilor din toate părțile, aspirațiile spre unirea țărilor locuite de același popor, năzuințele înainte spre pace și înțelegerea între popoare. Bariț a știut să strângă în jurul forțelor sale, se poate spune, pe cei mai de seamă intelectuali și scriitorii români, toate forțele culturale ale poporului român, el însuși fiind una din figurile reprezentative ale mării generații pașoptiste. Astfel Bariț poate fi considerat, cu drept cuvânt, întemeietorul presei naționale române.

Datorită faptului că în paginile foilor din Brașov își dădeau întâlnire cei mai de seamă scriitorii și publiciști români ai epocii, precum și străduințele redactorului de a îmbrățișa problemele vitale ale vremii, influența presei creștea din an în an. Foile din Brașov aveau, în 1838, abia 300 de abonați, pentru ca acest număr să se ridice în 1842 la 640; iar în 1847/48 numărul abonaților, numai din Moldova, sporise la 500. E de remarcat că «Gazeta» și «Foaia» erau foarte răspindite în rândurile tineretului, ale aceluși tineret care avea să ia parte activă la conducerea revoluției din 1848. În lista abonaților foilor din Brașov găsim, făcând abonamente colective, tineretul român din școlile medii sau superioare din Sibiu, Cluj, Oșorhei (Tîrgu-Mureș), Oradea, Virșeț, clerici, studenți în teologie din Ujhorod, Sîmbăta Mare. Unii studenți fac abonamente personale, așa «auditorul» de filozofie din Budapesta, Iosif Popescu, studentul din Cluj Iacob Bologna. Pînă și în orașul Seghedin ajungeau foile din Brașov; astfel Vicențiu Babeș scrie în amintirile sale: «era în septembrie 1840, mă aflam student la liceul din Seghedin, cînd pentru prima oară mi-a venit la mînă «Gazeta» și «Foaia». Babeș devine, în 1848 corespondent permanent al «Gazetei»; tot așa Papiu Ilarion și alți tineri care și-au primit orientarea politică în mare parte citind foile din Brașov. — (Stelian I. Martnescu)

Паул Михаил, Циркуляция в Румынских Княжествах Славянской Псалтыри, напечатанной в Венеции, (Paul Mihail, *Circulația Psaltirii slavone, tipărită la Veneția, în Principatele române*), în «Revue des Etudes sud-est européennes», Editions de l'Acad. de la R.P.R., tome II (1964), nr. 1—2, p. 255—258.

În legătura unui *Triod*, tipărit la Iași, în 1747, au fost lipite pentru întărire peste sforile legăturii pe partea interioară a copertelor două file din *Psaltirea Slavonă*, tipărită la Veneția în 1561, cu purtarea de grijă a lui Vincentiu Bucovici (fiul prințului muntenegrean Bojidar Bucovici), ceea ce constituie dovada că — în cadrul legăturilor culturale între țările slave din sud și țările române, în special după desființarea Patriarhatului bulgar și a celui sîrb din Peci — *Psaltirea slavonă* de la 1561 a circulat și în Principatele române. Cele două file — reproduse în trei planșe în culori originale — constituie fragmentele celui de al cincilea exemplar păstrat pînă în prezent, necunoscut lui I. Varataev, care descrie celelalte patru exemplare păstrate (3 în Rusia și 1 la Viena).

În continuare se descrie cuprinsul textului slavon tipărit și al însemnărilor manuscrise în limba română.

Emil Lăzărescu, *Nicodim de la Tismana și rolul său în cultura veche românească, I (pînă în 1385)*, în «Romanoslavica», XI, Istorii, București 1965, p. 237—284.

La Minăstirea Tismana s-au păstrat patru tradiții în legătură cu viața și activitatea Sfîntului Nicodim: 1. informațiile culese de Paul din Alep, la 250 de ani după moartea Sfîntului Nicodim; 2. scene din viața sfîntului reproduse pe răclița ce conține o falangă a moaștelor sale, executată la 20 de ani după moartea sfîntului; 3. sinaxarul redactat în 1767; 4. «Viața Sfîntului Nicodim», descoperită la sfîrșitul secolului al XIX-lea, expunere pe larg a vieții sfîntului. Această ultimă lucrare este o amplificare a biografiei din 1767, făcută de un compiler, ieromonahul Ștefan. Toate aceste informații sînt sporadice și unele chiar contradictorii. Dl. Emil Lăzărescu * pornește la analiza acestor date pe care le verifică critic. Sfîntul Nicodim a venit în Țara Românească pe vremea lui Vladislav I, întemeind Vodița. Nu se cunoaște data nașterii sale. Tatăl său era grec din Castoria și autorul presupune că a venit din părțile Vidinului, regiune ocupată între 1365—1369 de ungurii catolici. El ridicase biserica din Kraina, de unde a venit la Vodița. În sprijinul ipotezei sale, Em. Lăzărescu aduce argumentul că însuși mitropolitul Vidinului s-a refugiat în această perioadă în dreapta Dunării, pe vremea cînd țarul Stracimir era prizonier în Ungaria. De aceea «trecerea prin foc», una din minunile relatate de sinaxarul sfîntului, este explicată ca o «probă a focului» la care a fost supus de ungurii catolici din Vidin.

Vodița a fost un centru de propogandă în sprijinul cnejilor români ortodocși din Banatul Timișoarei, pe care nobilii maghiari catolici voiau să-i deposeze de pămînturile lor, sub pretexte religioase. Nicodim apare astfel ca un instrument al politicii domnului muntean, care lupta împotriva acestei forme de infiltrare maghiară patronată de catolicism în țările române. Cînd armatele ungurești ale lui Ludovic cel Mare au ocupat cetatea Severinului, au distrus și Vodița, care nu funcționase decît doi ani, între 1374—1376, iar cînd Radu I a pierdut lupta pentru

* Dl. Emil Lăzărescu este autorul și al studiilor *Despre piatra de mormînt a comitelui Laurențiu și cîteva probleme orheologice și istorice în legătură cu ea*, în „Studii și cercetări de istoria artei”, nr. 1—2/1957, p. 109—126 și *Data zidirii Coziei*, în „Studii și cercetări de istoria artei” nr. 1/1962, p. 107—137.

reocuparea Severinului, Nicodim a fost atașat unei delegații sîrbești, a regelui și Bisericii sîrbe, ca interpret, pentru a merge la Constantinopol să reînnoiască legăturile cu Patriarhia Ecumenică. Obștea monahală de la Vodița a emigrat fundind Tismana, tîrnosită între septembrie 1377—august 1378. După moartea lui Ludovic cel Mare, voievodul Dan I reușește să ocupe cetatea Severinului, iar monahii de la Tismana recapătă Vodița, cu toate daniile menționate în documentul din 3 octombrie 1385 al lui Dan I.

Em. Lăzărescu conchide că dacă prima parte a activității Sfîntului Nicodim a avut caracter politic, din motive religioase, activitatea culturală a Sfîntului Nicodim se desfășoară de-abia ulterior, sprijinită de resurse materiale bogate, de care se bucură obștea întemeiată de el.

Cu privire la viața Sfîntului Nicodim autorul stabilește că la 1767, cînd Ștefan ieromonahul a scris *Viața Sfîntului Nicodim de la Tismana*, nu exista nici o istorie slavonă în Mînăstirea Tismana care să-i fi furnizat ieromonahului cronicar datele, la baza cărora stau doar tradiții orale. *Viața lui Nicodim*, scrisă de Ștefan ieromonahul este o vastă amplificare a *Pomenirii* din 1767, prin interpolarea unor date extrase din izvoare documentare narative și epigrafice, folosite fără discernămint, și a cîtorva elemente folclorice, fără valoare istorică.

Em. Lăzărescu își propune să dovedească că în biografia întocmită de ieromonahul Ștefan, acesta nu a avut drept izvoare tradițiile păstrate de monahii tismaneni, care au dăinuit din generație în generație, dar au fost inconsistente și neconcludente pentru stabilirea adevărului istoric. Aceste date nu pot fi astfel folosite decît în parte la stabilirea unei biografii critice.

Autorul nu este de acord că Nicodim s-ar fi născut la Prilep. Hașdeu și autorii pe care el se sprijină, confundă pe Nicodim de la Tismana cu un alt Nicodim de la Hilandar. Em. Lăzărescu socotește că Nicodim nu ar fi fost egumen la Atos, ci doar că a viețuit cîțva timp în acest centru monahal. Pare însă sigur că fondatorul Tismanei a fost grec după tată, dacă nu și după mamă. Pristăvirea lui, la 26 decembrie 1406, pare de asemenea sigură. Zidirea primei ctitorii a lui Nicodim la Vodița, punct care se află între Severin și granița de vest, este fixată la 1371—1372. Această primă ctitorie din Țara Românească era situată în apropierea altei ctitorii a lui Nicodim, cea de la Kraina, de peste Dunăre, pe care monahul o avea sub oblăduirea sa spirituală. Venirea lui Nicodim în Țara Românească s-a datorat evenimentelor politico-militare, petrecute în cursul anilor 1368—1369, cînd voievodul Vladislav a rezistat cu succes expedițiilor regelui Ludovic al Ungariei, care era sprijinit de ierarhia catolică și urmărea anexarea regiunilor dunărene ale Vidinului și Olteniei. Deci Vodița a fost totodată și «un avantpost al confesiunii ortodoxe, al cărei steag era mereu fluturat în fața așa-zisei «cruciade» catolice. Acestui scop politic îi corespundea nu numai alegerea locului, pe care mînăstirea a fost întemeiată, ci și situația juridică ce i se crea prin actul nedatat, dar adesea amintit, al lui Vladislav Vodă (p. 266).

După întoarcerea din călătoria de la Constantinopol, în 1375, unde probabil că patriarhul Filotei l-a hirotonit arhimandrit, Nicodim nu și-a mai putut continua activitatea la Vodița, mai ales că regele maghiar constituise în 1376 unitatea militaro-administrativă a banatului Severinului.

Data întemeierii Tismanei nu este cunoscută cu precizie, dar evenimentele istorice susmenționate au determinat în bună parte ridicarea acestei noi ctitorii, căreia Dan I îi face danii la 1385. Complexul mînăstiresc a fost însă extins și terminat sub Mircea cel Mare, după cum informează un document din 27 iunie 1387, care menționează: «La începutul domniei mele, am aflat în țara domniei mele, la locul numit Tismana, o mînăstire, pe care sfînt răposatul părinte al domniei mele, Io Dan Voievod a întărit-o cu multe lucruri. De aceea, a binevoit domnia mea ca să le fiu urmaș, precum în domnie și în aceasta, așa dar să înnoiesc, pentru viața și mîntuirea domniei mele, pomana părintelui meu și a fratelui, acest hram al Sfintei Stăpîna Fecioară Maria și să-l întăresc cu toate darurile și veniturile și cele nedesăvîrșite să le împlinesc».

După pierderea Vodiței, Nicodim a întemeiat Tismana, statornic pe aceeași poziție politică și confesională, «în alt punct al frontului, în funcție de noile împrejurări create de pierderea Săverinului — o reeditare a Vodiței, cu aceleași scopuri politice, înveșmântate în aceeași formă confesională».

Cu întemeierea Tismanei se încheie prima parte din activitatea Sfântului Nicodim, cea politică, și vreme de 20 de ani apoi, pînă în 1404—1405, cînd se săvîrșește din viață, activitatea sa va avea un caracter cultural și organizatoric monahal.

Prima parte a studiului lui Em. Lăzărescu se încheie aici, urmînd ca în partea a doua să întregască figura acestui sfînt al Bisericii noastre, ctitor de sfinte locașuri, îndrumător al vieții religioase și monahale, aprig apărător al Ortodoxiei și al drepturilor *ab antiquo* ale poporului român, la fruntariile de sud-vest ale teritoriilor sale. (Al. A. B.).

Preotul Nicolae Șerbanescu, *Episcopii Argeșului*, în «Mitropolia Olteniei», XVII (1965), nr. 7—8, p. 602—630.

Episcopia Argeșului, înființată la sfîrșitul veacului al XVIII-lea (18 octombrie 1793) și contopită — la 5 februarie 1949 —, ca urmare a rearondării eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române cu Episcopia Rîmnîcului, într-o singură Episcopie intitulată a Rîmnîcului și Argeșului, a fost păstorită în timpul existenței sale independente, de peste un veac și jumătate, de douăzeci și trei de episcopi — titulari și locotenenți.

Prezentînd succint împrejurările sociale, politice și bisericești în care a fost numit și înscăunat, și în care a păstorit fiecare episcop, autorul reușește să scoată în evidență momentele și realizările importante din viața și activitatea administrativ-organizatorică, culturală și pastorală a celor douăzeci și trei de episcopi succedați la conducerea Episcopiei Argeșului, dintre care unii au fost: ierarhii cărturari ca Iosif cel dintîi, Ilarion, Grigorie Rîmniceanul, Ghenadie Teposul și Gherasim Timuș; ierarhii cu viață îmbunătățită ca Iosif Naniescu și Nichita Duma; oameni de acțiune ca Neofit Scriban; innoitori de locașuri străvechi ca Ghenadie Petrescu sau iscușiți cunoscători ai psaltichiei, ca Evghenie Humulescu — neîntrecut cîntăret și talentat vorbitor.

Mircea Păcurariu, *Episcopul Climent al Rîmnîcului (1735—1748)*, în «Mitropolia Olteniei», XVII (1965), nr. 1—2 p. 22—49.

Pornind de la faptul că, pe de o parte, se cunosc prea puține lucruri despre «puternica personalitate a episcopului Climent» și, pe de altă parte, că s-au descoperit în ultima vreme două lucrări scrise de el însuși, autorul își propune «să înfățișeze într-o lucrare mai bogată viața și activitatea desfășurată de acest vlădică în vremurile tulburi ale ocupației Olteniei de către austrieci și în cele imediat următoare».

Cercetînd literatura de specialitate și documente, dar mai ales datele pe care le furnizează, în prefețe și în însemnări, cărțile tipărite în tipografia de la Rîmnîc sub păstoria lui, ca și lucrările scrise de el însuși, autorul realizează un studiu dens asupra vieții și activității episcopului Climent, pe care le prezintă astfel: viața înainte de alegerea ca episcop; alegerea ca episcop; episcopul Climent patriot luminat; activitatea cărturărească: tipărirea a 12 cărți de cult, a *Cazaniei* și «cîteva lucrări mai mărunte dintre care unele scrise de el însuși (cum sînt *Capete de poruncă*, *Invățături în postul mare*; *Întrebări și răspunsuri pentru șapte taine* ș.a.); episcopul Climent ca păstor sufletesc; ctitor de locașuri sfinte (catedrala episcopală din Rîmnîc și 8 biserici și schituri); episcopul Climent și românii ortodocși din

Ardeal; activitatea gospodărească; alte știri despre el; retragerea din scaun și moartea.

Autorul reușește să prezinte pregnant împrejurările tulburi și neajunsurile întâmpinate în timpul păstoriei sale la Rimnic de episcopul Climent, al cărui chip se conturează ca al unui «om hotărît și cu voință puternică, ierarh cu vederi largi, om de carte, bun păstor de suflete, bun gospodar și luminat patriot».

N. Constantinescu, *Cercetările arheologice de la Cozia*, în «Mitropolia Olteniei», XVII (1965), nr. 7—8, p. 387—601.

Problemele complexe și controversate referitoare la datarea Coziei, cu toate că au fost — aproape deplin — lămurite prin studiile publicate în ultimii ani, totuși Direcția Monumentelor Istorice din C.S.C.A.S., pe linia elucidării acestor probleme, a întreprins cercetări arheologice atât la Cozia, cât și la Cozia veche, cu scopul «de a studia curtea interioară și exterioară a mănăstirii prin secțiuni și suprafețe, urmărindu-se datele stratigrafice în vederea stabilirii cronologiei respective a construcțiilor existente sau ascunse în pământ».

În studiul său, N. Constantinescu (conducător al acestor cercetări arheologice) prezintă principalele rezultate din sectoarele cercetate la Mănăstirea Cozia, 1) Curtea interioară — biserica principală; 2) Sectorul de sud; 3) Sectorul de sud-vest; 4) Sectorul de nord-vest, și de la «Cozia Veche» (unde s-au efectuat două sondaje de informare stratigrafică), și conchide: «Evident, discuțiile referitoare la monumentul alături vor mai continua... Multiple aspecte așteaptă încă o cercetare temeinică și nu ne îndoim că aceasta va ajunge până la urmă să descoase firul istoric încilcit sub zidurile scăldate de unda involburată a Oltului — la fel de zbuciumată ca și trecutul ctitoriei lui Mircea Voievod cel Bătrîn».

Zece ilustrații — reproduceri fotografice, schițe de plan, desene și fotografii ale obiectelor descoperite — îmbogățesc expunerea.

Victor Brătulescu, *Inițiale și monograme legate de semnul crucii*, în «Mitropolia Olteniei», XVII (1965), p. 568—586.

În jurul crucilor brodate pe diverse obiecte de stofă și îndeosebi pe acope-răminte de morminte și pe perdele folosite în biserici, ca și — uneori — pe cruci de lemn, de piatră ori de metal, când acestea sînt decorate cu ornamente sau cuprind inscripții sculptate în relief sau în adîncime, apar inițiale și monograme a căror distribuție, singulară ori în grup, «nu este făcută la întâmplare, ci este supusă unor canoane rînduite cu veacuri înainte de acei care au purtat grija fixării și respectării unor anumite dogme».

Tălmăcirea corectă a inițialelor și monogramelor de pe cruci a prezentat des-tute greutăți cercetătorilor, care — în legătură cu inițialele grupate — au propus diferite ipoteze, declarînd însă prin D. Băjan (*Crucea jurămîntului din 1674*), Cîm-pulung-Muscel, 1929, p. 12) «că știința epigrafică așteaptă soluționarea greutăților de tălmăcire, de la ziua de mîine». Autorul reia preocupările sale de acum 20 de ani în legătură cu tălmăcirea inițialelor și a monogramelor de pe cruci și prezen-tînd cheia pentru această tălmăcire descoperită în manuscrisul slavon aflat la Mănăstirea Neamț, care cuprinde o *Erminie*, socotește că «cu această cheie, care se publică pentru prima dată la noi, putem decifra inițialele pînă acum nedez-legate, săpate, scrise sau brodate în legătură cu semnul crucii...».

În partea a doua a articolului prezintă și tălmăcește «inițialele pînă acum enigmatice» dintr-un număr de inscripții cu inițiale și monograme de pe cruci din cuprinsul Mitropoliei Olteniei. Două reproduceri fotografice și două schițe de cruci însoțesc textul.

Comori de artă bisericească din Moldova, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XL (1964), nr. 7—8, p. 345—408.

În primul articol intitulat: *Acțiunea de reparație și de restaurare a monumentelor istorice bisericești* (p. 345—364), Arhim. Irineu Crăciunaș, după ce schițează sumar chipul felurit cum s-a înfăptuit ocrotirea monumentelor istorice în trecut — începînd din antichitate pînă la sfîrșitul războiului al II-lea mondial —, prezintă concepția unitară, bazată pe argumente de ordin istoric și stilistic, care stă la baza ocrotirii de către regimul de democrație populară a «vechilor monumente printre care și cele bisericești, care sînt socotite prin lege monumente de cultură și formează un bun obștesc al întregului popor.

În continuare sînt prezentate lucrările de reparație și restaurare ce s-au făcut, sau sînt în curs de execuție, la circa 50 de monumente istorice bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei. Aceste lucrări sînt înfățișate, după amploarea și specificul lor, ca: a) lucrări de consolidare; b) de eliberare sau degajare, fie prin săpături, fie prin desființarea de elemente mai noi și mai puțin interesante decît cele vechi; c) lucrări de reconstituire sau reintregire, adică refacere parțială sau totală a unui monument cu ajutorul elementelor originare, risipite anterior; d) de completare în spirit modern; și e) lucrări de mutare a unor monumente istorice.

Rezultatele acțiunilor de reparație și restaurare întreprinse la fiecare monument istoric bisericesc în parte sînt prezentate — sumar — sub toate aspectele și sînt practic înfățișate în reproducerea fotografică (după reparare și restaurare) a 16 din aceste monumente.

În al doilea articol, intitulat *Catedrala mitropolitană din Iași* (p. 365—381), Pr. Scarlat Porcescu prezintă — întemeiat pe date arhivistice și pe lucrări de specialitate — un istoric al lucrărilor de construcție a catedralei mitropolitane din Iași, începînd de la hrisovul dat, la 8 august 1826, de domnitorul Ioan Sandu Sturza în legătură cu lucrările de proiectare și construire ale catedralei (al cărui text este publicat în întregime) și pînă la întreruperea lucrărilor de construcție în 1842; în partea a doua prezintă la început încercările făcute, între 1843 și 1880, pentru reluarea lucrărilor, pentru ca apoi să descrie pe larg lucrările de recondiționare a reconstrucției — lucrări începute la 15 aprilie 1880 și terminate în 1886 — și analizează noua arhitectură interioară a bisericii și repictarea ei, de către pictorul Gheorghe Tattarescu, în corespondență cu această nouă arhitectură.

După ce semnalează evenimentele survenite în viața catedralei mitropolitane din Iași, după tîrnosirea ei în 1887, autorul prezintă lucrările de restaurare întreprinse începînd de la 15 iulie 1957.

În al treilea articol, intitulat: *Reședința mitropolitană în peisajul urbanistic al Iașului* (p. 382—397), Pr. D. Hadîrcă și Pr. Sc. Porcescu — după prezentarea aspectului urbanistic al Iașilor începînd din veacul al XVI-lea — înfățișează (pe baza datelor culese din documente și din lucrări de specialitate) sistematic istoricul reședinței mitropolitane din Iași — referindu-se nu numai la reședința propriu-zis mitropolitană, ci și la întreg ansamblul de clădiri cerute de dezvoltata activitate administrativă, monahală, culturală și didactică a Mitropoliei Moldovei și Sucevei —, pentru a se opri îndeaproape la lucrările de restaurare, îmbunătățire și reorganizare întreprinse din anul 1957.

În articolul al patrulea, intitulat: *Biserica Sfîntul Gheorghe — mitropolia veche — din Iași* (p. 398—408), Protos. Nestor Vornicescu prezintă prețioase date referitoare la istoricul catedralei vechi din Iași a Mitropoliei Moldovei și Sucevei din punct de vedere arhitectonic și artistic. După înfățișarea modificărilor suferite de arhitectura bisericii Sfîntul Gheorghe în decursul celor două veacuri de existență, autorul se oprește îndeaproape asupra împodobirii interioare a bisericii, analizînd pictura întregii biserici și sculptura catapetesmei. În continuare articolul prezintă date referitoare la mormintele aflate în biserică și se încheie cu prezentarea lucrărilor de restaurare începute în anul 1950.

N. Vă t ă m a n u, *Contribuții la istoricul Bisericii Domnești de la Argeș*, în «Mitropolia Olteniei», XVII (1965), nr. 9—10, p. 802—808.

Întrucît împrejurările în care s-a zidit și s-a zugrăvit Biserica Domnească de la Argeș «par a nu fi destul de bine lămurite», autorul aduce, în legătură cu aceasta, interesante contribuții. Urmărind aplicarea în iconografia Bisericii Domnești a principiului simbolizării prin sfinți omonimi a ctitorilor bisericii și analizînd sub acest unghi de vedere în special: pictura de pe semicalota absidei principale din altar (Sfînta Fecioară avînd în dreapta pe Sfîntul Nicolae cu Arhanghelul Mihail și în stînga pe Sfîntul Ioan Gură de Aur cu Arhanghelul Gavriil), tabloul de pe stîlpul nord-estic și anume pe fața dinspre altar a stîlpului, tabloul de deasupra ușii de intrare în nartex și tabloul de pe peretele vestic al nartexului în stînga ușii de intrare, — autorul ajunge la concluzii care-i dau posibilitatea să identifice personajele istorice înfățișate în portretele anonime de ctitori și în chipurile de sfinți omonimi acestor personaje.

Deosebit de interesantă și nouă este identificarea reprezentării lui Basarab (care avea două nume: Ioan Basarab) în chipul Sfîntului Ioan Gură de Aur, identificare propusă pentru prima dată de autor. De altfel, după cum precizează însuși autorul, «afirmațiile lui sînt întru totul de acord cu rezultatele la care au ajuns, bineînțeles pe alte căi, istoriografii acestui monument», a cărui zidire a fost începută de Basarab și terminată și pictată de Nicolae Alexandru.

Ion C h e l c e a, *Un sat dispărut: Neagomirești*, în «Glasul Bisericii», XXIV (1965), nr. 9—10, p. 856—874.

Pornind de la faptul că publicarea Colecției de *Documente privitoare la Istoria României* (seria evului mediu), inițiată în 1948—1949, precum și unele documente încă nepublicate, au scos la lumină existența unui sat Neagomirești din raionul Muscel, necunoscut pînă în prezent, — autorul analizează cuprinsul a 23 documente, dintre care 10 publicate (8 din veacul al XVI-lea și 2 din veacul al XVII-lea) și 13 nepublicate (5 din veacul al XVII-lea, 5 din veacul al XVIII-lea și 3 din prima jumătate a veacului al XIX-lea), demonstrînd că «satul Neagomirești este atestat, documentar, constant pe parcursul a trei veacuri și jumătate (1512—1845), după care dată, satul nu mai este amintit decît vag, sub forma tradiției orale, constatîndu-se părți din moșia satului, sau cu ocazia unor vînzări și cumpărări de locuri.

Prezentarea cronologică a datelor documentare referitoare la satul Neagomirești, pînă cînd acesta dispare «nu numai din documente dar și ca unitate administrativă, ca sat», este însoțită de publicarea integrală a 12 documente inedite, de reproducerea a trei inscripții monumnetare de curînd descoperite, și de o hartă cu localizarea geografică a satului Neagomirești.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. COLABORATORII SÎNT RUGAȚI SĂ-ȘI PĂSTREZE COPIE DE PE MANUSCRISELE PE CARE LE TRIMIT REDACȚIEI.

MANUSCRISELE, CĂRȚILE, COMUNICĂRILE OFICIALE ALE EPARHIILOR, REVISTELE PERIODICE, ABONAMENTELE ȘI ORICE FEL DE CORESPONDENȚĂ PRIVITOARE LA REVISTĂ SE TRIMIT PE ADRESA: EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MIȘIUNE ORTODOXĂ, INTR. PATRIARHIEI Nr. 9, RAIONUL N. BĂLCESCU, BUCUREȘTI, CU MENȚIUNEA: «PENTRU STUDII TEOLOGICE, — REVISTA INSTITUTELOR TEOLOGICE DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ».
